

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmsskolas izglītības skolotājs

KARINA KABRINA

**4-5 gadus vecu bērnu monologrunas pilnveide pilsoniskās -
līdzdalības īstenošanas procesā**

kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Akadēmiskais amats

Dr. paed., asoc.prof.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Agrita Tauriņa

Vārds, uzvārds

Paraksts

Madona 2020

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba tēma: 4-5 gadus vecu bērnu monologrunas pilnveide pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā.

Pētījuma mērķis: Sistemātiska monologrunas prasmju pilnveide, iesaistot pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā.

Darba saturs: 57 lpp., 18 tabulas, 7 attēli, 25 literatūras avoti, anotācija, ievads, secinājumi un priekšlikumi.

Darbs sastāv no 2 nodaļām. Pirmā nodaļa sastāv no 4 apakšnodaļām, kurās tiek analizētas pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par monologrunas pilnveidi pilsoniskās līdzdalības aspektā. Kā arī 4-5 gadus vecu bērnu runas attīstības raksturojums.

Otrā nodaļa sastāv no 4 apakšnodaļām, kurās atspoguļota empīriskā pētījuma bāze un empīriskā pētījuma metožu izvēles pamatojums, empīriskā pētījumā iekļauto bērnu raksturojums, empīriskā pētījuma norises apraksts, pedagoga izmēģinājums darbībā un pētījuma rezultātu analīze.

Darbs noslēgts ar secinājumiem un priekšlikumiem.

Atslēgas vārdi: monologruna, stāstījums, 4-5 g. vecie bērni, pilsoniskā līdzdalība, pirmsskolas izglītības iestāde.

ANNOTATION

Qualification work theme: 4-5 years old child monologue speech improvement at civil participation implementation process.

The study aims: systematic improvement of monological skills, involving civic participation in the implementation process.

Content of the work: 57 pages, 18 tables, 7 pictures, 25 literature sources, annotation, introduction, conclusions and proposals.

The work consists of 2 chapters. The first chapter consists of 4 subchapters, in which the findings of pedagogy and psychology scientists on the development of monologrun in the aspect of civic participation are analyzed. As well as the characteristics of speech development in 4-5 year old children.

The second chapter consists of 4 subsections, which reflect the basis of empirical research and the rationale for the choice of empirical research methods, characteristics of children included in the empirical research, description of the empirical research process, pedagogical experiment and analysis of research results.

The work is concluded with conclusions and proposals.

Keywords: monologue, narration, 4-5 years old children, civic participation, pre-school educational institution.

Saturs

Ievads.....	5
1. Pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par monologrunas pilnveidi pilsoniskās līdzdalības aspektā.....	7
1.1. Jēdzienu - runa un monologrunas prasme raksturojums.....	7
1.2. Jēdziena - stāstījums raksturojums	10
1.3. Monologrunas pilnveide, 4-5 gadus vecumu bērnu runas attīstības raksturojums	13
1.4. Monologrunas pilnveide pašpiederzes stāstu un pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā.....	16
2. Empīriskā pētījuma organizācija un metodes	20
2.1. Empīriskā pētījuma bāze un empīriskā pētījuma metožu izvēles pamatojums un apraksts	20
2.2. Empīriskā pētījumā iekļauto bērnu raksturojums	21
2.3. Empīriskā pētījuma norises apraksts.....	24
2.4. Pedagoģa izmēģinājums darbībā un pētījuma rezultātu analīze	48
Secinājumi	54
Priekšlikumi.....	56
Literatūras un citu avotu saraksts	57

Ievads

Bērnu monologrunas pilnveide ir aktuāla pirmsskolas vecumā. Jo pirmsskola ir laiks, kad attīstās runas prasme, kas ir svarīga dzīves garumā.

Bērņa runas prasme veidojas pakāpeniski no pirmā vārda, vārdu savienojumiem, rodas pirmie teikumi. Paplašinoties vārdu krājumam, bērns sāk iesaistīties dialogā. Un, lai bērns veiksmīgi turpinātu runas attīstību, vārdu krājuma paplašināšanu, ar bērnu nepieciešama nepārtraukta runāšana. Šeit arī parādās mūsdienu problēma. Esam iesaistojuši jauno tehnoloģiju gadsimtā, kurā samazinās valodas lietošanas nepieciešamība. Ikdienas darbos esam aizmirsuši cik svarīga ir komunikācija ar mūsu bērniem, bērnu brīvo laiku aizpildot ar mūsdienu tehnoloģijām, cik svarīga bērnam ir lasītā pasaciņa pirms gulētiešanas, jo ir taču lācis „stāstnieks”.

Savā radu, draugu un paziņu lokā, diemžēl, saskatu ļoti maz ģimeņu, kuras sagaidot bērnu no pirmsskolas izglītības iestādes, noliek uz brīdi malā ikdienas darbus un pārrunā ar bērniem par aizvadīto dienu. Tā vietā bērniem tiek piedāvāti dažādi varianti kā nodarbināt sevi vientuļnieka pieredzē.

Uzsākot darba gaitas pirmsskolas izglītības iestādē ar 3-4 gadus veciem bērniem, konstatēju, ka bērnu vārdu krājums ir nepietiekams. Bērni iesaistās īsos dialogos, atbildot īsi uz konkrēti uzdoto jautājumu. Ja jautājums paredz garāku atbildi, kā piemēram: „Kā pagāja tavas brīvdienas?”, atbildes vietā ir klusums. Bērniem trūkst vārdu aktīvajā vārdu krājumā, lai spētu atstāstīt pat nesenos notikumus. Tajā brīdī es jau skaidri zināju, ko pētīšu kvalifikācijas darba ietvaros. Izvēlētais temats, ir nozīmīgs un sniedz iespēju sekmīgāk īstenot pirmsskolas izglītības skolotāja darbu.

Monologruna nodrošina bērnam iespēju atklāj savu personisko redzējumu, attieksmi, jūtas, emocijas. Monologrunas prasmes nodrošina bērna izaugsmi arī pilsoniskās līdzdalības procesā. Tieši caur paša pieredzi ir vieglāk un personiski nozīmīgāk veidot stāstījumu. Saskatot savu personīgo ieguldījumu, bērns vēlas tajā dalīties ar citiem, tikt uzklausīts un uzslavēts.

Pētījuma mērķis: Teorētiski un praktiski pētīt 4-5 gadus vecu bērnu monologrunas pilnveidi pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā.

Pētījuma objekts: Pedagoģiskais process pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma priekšmets: 4-5 gadus vecu bērnu monologrunas prasmes pilnveide pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā.

Pētījuma hipotēze: Monologrunas prasmes pilnveide pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā būs sekmīgāka, ja

- bērns izjutīs uzmanību un uzmundrinājumu,
- ir izveidojusies pašpiederze par stāstāmo tematu,
- stāstījuma temats ir personīgi nozīmīgs bērnam atbilstošā vecumposmā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Apkopot un analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par 4-5 gadus vecu bērnu monologrunas pilnveidi pilsoniskās līdzdalības aspektā.
2. Raksturot empīriskā pētījumā iekļauto bērnu stāstītprasmi.
3. Analizēt 4-5 gadus vecu bērnu stāstītprasmes izaugsmes dinamiku.
4. Apkopot un analizēt empīriskā pētījumā iegūtos rezultātus, izveidot ieteikumus.

Pētījuma metodes:

- Teorētiskās- pedagoģijas un psiholoģijas literatūras analīze.
- Empīriskās –novērojums, pārrunas
- Matemātiskās – reģistrēšana, ranzēšana (sakārtošana)

Pētījuma bāze:

Jēkabpils pilsētas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāde “X”. Pētījumā aptverti 25 bērni vecumā no četri līdz pieciem gadiem.

1. Pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par monologrunas pilnveidi pilsoniskās līdzdalības aspektā

1.1. Jēdzienu - runa un monologrunas prasme raksturojums

Runa ir līdzeklis kā mēs izpaužam savas domas. Veids kā informējam par savām vēlmēm un vajadzībām. Pirms runājam mēs domājam. Tātad runu var nodēvēt par domāšanas atspoguļojumu. Bet, lai cilvēks spētu domāt ir nepieciešama valoda. Mēs katrs domājam savā dzimtajā valodā.

Valoda ir domāšanas līdzeklis – vēlēšanās saprast rada un veido izpratni. (Golubina, 2007, 70)

Ļ. Vigotskis raksta: „Attiecības starp domāšanu un runu attīstības procesā mainās gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi. Citiem vārdiem sakot, runas un domāšanas attīstība nenoris paralēli, turklāt tā ir nevienmērīga.” (Vigotskis, 2002, 88)

No tā izriet, ka sākotnēji nepieciešama domāšanas attīstīšana, un, lai tā noritētu veiksmīgi, ir nepieciešamas valodas prasmes.

Runa ir saistīta ar citiem attīstības procesiem. Šo sakarību precīzi atklāj arī I. Miltiņa.

Runa ir cieši vienota ar visiem psihiskajiem procesiem. Aktivizējot vienu no tiem, tiek rosināti citi (sajūtas ↔ uztvere ↔ atmiņa ↔ domāšana), un runa kļūst gan par domāšanas līdzekli, gan par tās rezultātu. (Miltiņa, 2008, 139)

Tas ko bērns redz un jūt veido bērna uztveri, rosina domāšanu un ar runas palīdzību bērns spēj izteikt savas domas. Stāstot par redzēto un dzirdēto tiek vingrināta arī atmiņa. Tātad runa ir process, kuras laikā tiek atspoguļoti visi psihiskie procesi.

Pirmais posms attīstības stadijā ir valoda, ar kuras palīdzību rodas domas un spēja sazināties ar citiem.

Valoda ir izveidojusies pakāpeniski līdz ar cilvēku un cilvēka sabiedrības vēsturisko attīstību. Tā ir cieši saistīta ar cilvēka psihisko dzīvi, viņa sajūtām, domāšanu, iztēli un gribu. (Golubina, 2007, 224)

Lai cilvēks spētu lietot valodu nepieciešama runa, tātad runa ir valodas lietošanas process.

Runa attīstās pakāpeniski no pirmās skaņas līdz pirmajiem vārdiem, vārdu savienojumiem. Runāt bērns mācās atdarinot pieaugušos. Atdarinot pazīstamās skaņas sev apkārt.

Bērns neizvēlas vārda nozīmi. To viņš gūst runas procesā sazinoties ar pieaugušo. (Vigotskis, 2002, 154)

Bērns nevis rada savu runu, bet apgūst viņam apkārt esošo pieaugušo runu. (Vigotskis, 2002, 154)

L.Vigotska atziņas atspoguļo to, cik svarīga ir ārējā ietekme uz bērna runas attīstību.

Tātad svarīga runas attīstībai ir apkārtējā vide, kurā bērns pavada savu ikdienu. Tas vai vide ir labvēlīga runas attīstībai ir ļoti atkarīgs no vecākiem. Vai vecāki sarunājas ar zīdaiņiem barojot viņu, ģērbjot, ucinot. Jo pastāv ģimenes, kurās šie ikdienas procesi norit klusumā, ietaupot laiku citiem ikdienas pienākumiem. Tāda vide nav īsti labvēlīga bērna runas attīstībai, jo lai runa attīstītos, runa ir jādzird, jāredz mutes kustības, sejas mīmika. Arī M.Montesori vērš uzmanību uz to, cik svarīga loma bērnu runas attīstībai ir vecāku runa.

Bērnā ir prāts, kas spēj absorbēt jeb uzsūkt zināšanas. Viņš spēj mācīties pats. Lai to pierādītu pietiek ar vienu novērojumu. Bērns pieaugot runā savu vecāku valodā, savukārt pieaugušajam valodas apguve prasa ievērojamu intelektuālu darbu. Bērnu neviens nemāca, tomēr viņš nevainojami apgūst lietvārdu, darbības vārdu un īpašības vārdu lietošanu. (Montesori, 2019, 15)

Mēs nevaram bērnu mākslīgi iemācīt runāt, mēs varam radīt vidi un apstākļus, kurā bērns patstāvīgi apgūst runu, uzvedību, atbilstošu rīcību utml.

Panākumi bērna garīgajā un fiziskajā attīstībā ir atkarīgi no pieaugušo bērnu aktivitāšu, stimulēšanas vai organizēšanas īpašībām. (Алферов, 2000, 94)

Vidi, kurā bērns aug un attīstās sauc par dabisko runas vidi. Un vidi, kuru nodrošina pirmsskolas izglītības iestāde dēvē par mākslīgo runas vidi. Ar mākslīgās runas vides palīdzību arī bērni no nelabvēlīgas dabiskās runas vides apgūst runas prasmes. Tas kādā runas vidē uzaug bērns, nosaka to, kāda būs bērna runa. Tāpēc liela nozīme ir pievērst uzmanību tam kā runājam ar saviem bērniem, esot mammai vai skolotājai. Kādus vārdus lietojam, vai pareizi izrunājam skaņas, jāatceras, ka bērni ir mūsu atdarinātāji.

Runas atīstīšanu sekmēs:

- skolotāja kvalifikācija, pedagoģijas un bērna attīstības psiholoģijas pārzināšana,
- pareizu darba paņēmienu izvēle, prasme darboties metodiski pareizā secībā (projektēšanas prasme- piemērotu uzdevumu izvirzīšana; konstruktīvā prasme- atbilstoši uzdevumiem izvēlēties paņēmienus, vingrinājumus; ņemot vērā katra bērna runas īpatnības),
- atbilstoši bērnu vecumam izvēlēti uzskates līdzekļi un izdales materiāli, ko pareizi, mērķtiecīgi jāizmanto,
- sistemātiskums un secība, virzoties no vienkāršā uz sarežģītāko.

(Golubina, 2007, 226)

Lai sekmīgāk īstenotu pētījumu, ir nepieciešams teorētiski iepazīties ar monologrunas prasmes jēdzienu. Pirms noskaidrot, kas ir monologruna jāprecizē, kas ir prasme.

Prasme ir iespēja efektīvi izpildīt uzdevumu (darbību) saskaņā ar mērķiem, prasībām, apstākļiem, kādos nākas darboties. Izšķir praktiskās un teorētiskās prasmes. Prasmes veidojas vingrinājumu gaitā. (Žukovs, 1997, 21)

Monologs (vienruna) ir vienas personas īsāks vai garāks stāstījums par noteiktu tematu. (Zelmanis, 2000, 114)

Monologruna ir sarežģīts runas veids attiecībā pret runas prasmi kopumā, jo runa ir saistīta ar dabiskiem attīstības procesiem, savukārt monologrunas prasmi nepieciešams pilnveidot ilgstošā laika periodā.

Dzīves apstākļu izmaiņas līdz ar pāreju uz pirmsskolas vecumu, jauna veida darbību parādīšanās, jaunas attiecības ar pieaugušajiem noved pie runas funkciju un formu diferenciacijas. Bērns izstrādā runas-vēstījuma formu stāsta-monologa veidā par to, kas ar viņu notika ārpus tieša kontakta ar pieaugušo. Attīstoties patstāvīgai praktiskai darbībai, viņam ir jāformulē savs plāns, jāpamato praktisko darbību veikšanas metode. Ir vajadzīga runa, kas ir saprotama no paša runas konteksta - sakarīga konteksta runa. (Глухов, 2002, 10)

Monologruna neveidojas spontāni „dzīves saskarsmes” procesā. Tā veidojas pakāpeniski, proti, bērns no situatīvās runas (saprotama tikai konkrētā situācijā) pāriet uz dialogrunu un pēc tam uz monologrunu. (Miltiņa, Skribanovska, 2020, 7)

Tātad monologrunas prasmi ir iespējams pilnveidot tikai tad, kad ir apgūtas dialogrunas iemaņas.

Ir svarīgi gan tas, ka bērns runā, lasa, atstāsta, gan arī tas, kādā valodā viņš to dara un kāda ir viņa paša attieksme pret runāto, tas, vai bērns prot saskatīt skaisto ne tikai apkārtņē, kuru grib raksturot ar vārdiem, bet arī vārdos, ar kuriem viņš raksturo apkārtni. (Markus, 2003, 73)

Par spīti monologrunas sarežģītībai, tai ir liela nozīme bērna attīstības procesā. Tā ietver sevī plašu izklāstu par visu maņu atspoguļojumu. Ko redzu, dzirdu, sajūtu un kādas emocijas tas manī rada, kāda ir mana attieksme pret stāstāmo tematu.

Pati par sevi monoloģiskā runa veicina un attīsta domāšanu, jo ir nepieciešams atrast vajadzīgos vārdus un citus valodu raksturojošus izteiksmes līdzekļus, lai paustu savu domu. Monoloģiskās runas prasmes apgūšana bērnam ir kā savdabīgs izziņas līdzeklis, līdzeklis savu zināšanu un priekšstatu novērtēšanai. (Golubina, 2007, 230)

Monologa runu stimulē iekšējie motīvi, un tās saturu un valodas līdzekļus izvēlas pats runātājs. (Яшина, Алексеева, 2013, 162)

Ar monologrunas prasmes palīdzību bērns mācās secināt, spriest, izcelt galveno, izteikt savu attieksmi un personīgās emocijas par stāstāmo tēmu. Apkopot savas domas loģiskā stāstījumā. Šīs iemaņas bērnus sagatavo skolai, kad pieaug nepieciešamība prasmei izteikties, atklāt savas domas par noteiktu tematu.

Bērna valoda attīstās pakāpeniski- ar meklējumiem un atradumiem, kļūdām un iegūtu pieredzi, izpaužoties gan atsevišķos konkrētos vārdos, gan vispārinātos spriedumos. (Markus, 2003, 60)

Tieši tāpēc svarīgi ir laikus sākt attīstīt monologrunas prasmi. Monologrunas prasme atvieglo bērnu mācības skolā, tāpēc ir liela nozīme monologrunas pilnveidošanai pirmsskolas vecumā.

1.2. Jēdziena - stāstījums raksturojums

Atliek noskaidrot, kas ir stāstījums, par kuru tik daudz tika minēts runājot par monologrunas prasmi.

Stāstīšana ir kāda fakta izvērsts izklāsts. Stāstījuma saturu bērns veido patstāvīgi, tajā atspoguļojas viņa personīgā pieredze, emocijas. (Kalniņa, Skrube, 1983, 109)

Stāstījumam ir daudz lielāka nozīme nekā vienkārši notikumu izklāsts. Ar prasmi stāstīt bērns dalās ar saviem pārdzīvojumiem, pārinodarījumiem, lai iesaistītu pieaugušo situācijas novēršanā.

Lai patiesi saprastu runas zemtekstu, ir jāsaņem empātija pret to un tajā pašā laikā, lai patiesi iejustos tekstā, tas ir dziļi jāsaprot. (Алферов, 2000, 274)

No minētā izriet, ka stāstījums ir monologrunas veids.

Monologrunai izdala vairākas formas: vēstījuma, aprakstoša, sprieduma izteikšana. Mācību procesā stāstītprasmes apgūvē, izdalāmi 2 virzieni:

1. Atstāstīšana, t.i., dzirdētā (stāstītā, lasītā) teksta reproducēšana.
2. Stāstījuma veidošana, izmantojot sižetkartītes, priekšmetus, piedāvāto sižetu utt.

(Miltiņa, Skribanovska, 2020, 28)

Atstāstījums- vieglākā monologrunas forma, tādēļ, ka tiek izmantota autora darba kompozīcija, gatavs sižets, runas izteiksmes paņēmieni. Tā ir zināmā mērā atspoguļojošā runa ar daļēju patstāvības pielikumu. (Miltiņa, Skribanovska, 2020, 28)

Atstāstam ir svarīga nozīme monologrunas veidošanā. Atstāsts sekmē:

- Kvalitatīvu un kvantitatīvu vārdu krājuma bagātinšanu;

- runas pareizas gramatiskās uzbūves nostiprināšanu, plānotas runas funkcijas attīstību;
- runas paškontroles pilnveidi;
- valodas izjūtas aktivizēšanos;
- izziņas procesu- uztveres, uzmanības, atmiņas, iztēles un loģiskās domāšanas- sekmēšanu.

(Miltiņa, Skribanovska, 2020, 32)

Stāstījuma (monologrunas) veidošanai nepieciešams augsts intelektuāls un runas attīstības līmenis. Veidojot dažādas sarežģītības pakāpes stāstus, pieaug patstāvības modelēšanas, sižeta kompozīcijas veidošanas prasmes, valodas izteiksmes līdzekļu atlasē tuvinās un saplūst domāšanas un runas procesi. (Miltiņa, Skribanovska, 2020, 32)

Stāstītprasmes attīstība ir saistīta ar dažādiem faktoriem, tostarp atmiņu, prāta treniņu, domu struktūru izmaiņām un valodas attīstību. Svarīga loma ir arī videi, kurā bērns aug, un kultūra, kas valda apkārtnē. (Miltiņa, Skribanovska, 2020, 6)

Tas kādu stāstījumu bērns veido, lielā mērā ir atkarīgs no vides, kurā aug. Respektīvi no ģimenes. Bērna stāstījums atspoguļo runas kultūru, ar kuru saskaras ikdienā. Tai skaitā stāstījumā iekļaus sarunvalodas vārdus, žargonus, kurus dzird savā ģimenē.

Kā gan skaņas, sākumā tik nenozīmīgas, pēkšņi vieš bērna prātā saprašanu un idejas? Bērns ir absorbējis ne tikai vārdus un to nozīmi, viņš ir absorbējis arī teikumus un to uzbūvi. Nav iespējams saprast valodu, nesaprotot teikumu uzbūvi. Mēs veidojam teikuma jēgu, izrunājot vārdus noteiktā secībā, un bērns spēj to absorbēt. (Montessori, 2019, 29)

Attīstot runu un veidojot valodas sistēmu, jāizmanto dažādi līdzekļi un stāstītprasmes mācīšanas paņēmieni:

- jāvingrina stāstīt pēc attēla, pēc vērojuma dabā un apkārtnē, raksturot rotaļlietu, stāstīt pēc skolotāja uzdevuma, nosacījuma utt., veidojot aprakstošo stāstījumu,
- jāvingrina atstāstīt pasakas vai daiļdarbus tuvu tekstam, veidojot stāstījumu pēc atmiņas, kas vienlaikus trenē un nostiprina atmiņu,
- jāvingrina stāstīt pēc uztveres fakta, aprakstot savas sajūtas vārdiski, tā vienlaikus attīstot un sekmējot sensorisko uztveri,
- jāvingrina atstāstīt savu pārdzīvojumu vai pašsacerētu notikumu, attīstot iztēli,
- jāvingrina atstāstīt pēc dzirdēta materiāla (pedagoga stāstījums, cita bērna stāstījums, noklausītais no kasetes), tā attīstot uzmanību, uztveri un dzirdi,

- jāvingrina klausīties un atstāstīt, skatot mūzikālajam fonam, kas attīsta dzirdes uztveri un rada iekšēju emocionālo noskaņu.

(Golubina, 2007, 230-231)

Tomēr jāatzīst, ka minētie paņēmieni neatspoguļo kompetences pieejas būtību, kuras mērķis ir gūt zināšanas reālās dzīves situācijās, rodot motivāciju jauno zināšanu apguvei.

Lietpratība jeb kompetence ir kompleksa – tā ietver zināšanas, prasmes un ieradumus, kas saistīti ar motivāciju un gribu. Tādēļ viens no būtiskiem uzdevumiem, pārskatot mācību saturu, ir mazināt sadrumstalotību un fragmentārismu, kā arī pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. Pēctecība, sistemātiskums un integritāte ir pamatprincipi, uz kuriem balstīta jaunā satura izveide. (skola2030, mērķis)

Tāpēc V. Golubinas ieteiktos paņēmienus jālieto integrējot reālās dzīves situācijās, nevis jāvingrina katru atsevišķi, lai bērns mācās nemaz nezinot, ka šobrīd viņš mācās.

Pētot paņēmienus ar kuriem tiek attīstīta runa, secinājums, ka stāstījumi ir dažādi pēc to struktūras un sasniedzamā rezultāta.

Pēc izziņas darbības veida, kas tiek aktivizēts, veidojot stāstījumu, izdala trīs stāstījuma variantus:

- stāstījums pēc uztveres. Šim stāstījuma veidam ir lielākas priekšrocības salīdzinājumā ar stāstījumu pēc pieredzes un iztēles, jo redzes balsts nenoliedzami pilnveido uztvertā saturu.
- stāstījums pēc pieredzes (priekšstati) Šajos stāstījumos parādās paša bērna pieredze, kas veidojusies uztveres rezultātā. Minēto stāstījumu saturs, valodiskais noformējums ir cieši saistīts ar bērnu zināšanu apjomu un līmeni par pasauli, ar bērnu izziņas darbību un personību.
- stāstījums pēc iztēles. (radošais stāstījums) Minētie stāstījumi ir saistīti ar bērna fantāziju, tēlaino domāšanu, patstāvību un zināmā mērā savdabīgu sižeta modelēšanu. Bērns piedomā aizraujošas detaļas. Viss radošums balstās uz iepriekšējo pieredzi, zināšanām, kas pārstrādātas savdabīgās kombinācijās notikumu, parādību, apstākļu jaunveidojumos.

(Miltiņa, Skribanovska, 2020, 33-34)

Salīdzinot augstāk minēto autoru atziņas izriet, ka runas attīstība sākas ar valodas vidi.

Lai skolēni nebaidītos runāt (īpaši tie, kam ir kādi runas traucējumi, runas kļūdas, mazs vārdu krājums, piemīt tādas rakstura īpašības kā biklums, nedrošība u.c), izteikt savu viedokli, svarīga skolotāja labvēlīga attieksme. (Anspoka, 2008, 316)

Runa, tāpat kā citas prasmes, pilnveidojas runāšanas procesā. Ir jādod iespēja bērnam runāt, izteikt savas domas, jūtas, pārdzīvojumus. Runa ir cilvēka domu atspoguļojums. Runa

veidojas atdarināšanas rezultātā. Salīdzinot gan vecākus, gan jaunākus literatūras avotus, nonākam pie vienota slēdziena, ka visos laikos ir bijis un būs nozīmīgi runāt ar savu bērnu. Tas kā veidosies bērnu runa ir lielā mērā saistīts ar to, kādā runas vidē bērns aug.

1.3. Monologrunas pilnveide, 4-5 gadus vecumu bērnu runas attīstības raksturojums

Lai noskaidrotu izvēlēta kvalifikācijas darba temata aktualitāti, autore analizē pedagogijas un psiholoģijas literatūru par 4-5 gadus vecu bērnu runas attīstību.

Nepieciešamība sazināties ar runas palīdzību attīstās visā mazbērna vecuma laikā un ir viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem tam, lai rastos pirmais apzinātais vārds. Ja šī vajadzība nav nobriedusi, tad ir vērojama runas attīstības aizture. (Vigotskis, 2002, 244)

Pirmsskolas vecumā veidojas bērna radošās individualitātes pamati. Viens no galvenajiem viņa pašizpaušmes līdzekļiem ir valoda, tā ir arī komunikācijas līdzeklis. (Markus, 2003, 72)

Kad bērns iemācās runāt, viņš var sevi izprast un vairs nav atkarīgs no citiem, kas cenšas uzminēt viņa vajadzības. Bērns sāk komunicēt ar cilvēku sabiedrību, jo cilvēki spēj sazināties tikai ar valodas palīdzību. (Montesori, 2019, 73)

Šie autori norāda cik kopumā pirmsskolas vecumā ir nozīmīga stāstītmācīšana. Tagad, tuvojoties konkrētam vecumposmam, tiks salīdzinātas vairāku gan jaunāku, gan vecāku autoru atziņas par 4-5 gadu vecumposma likumsakarībām runas attīstībā.

Bērna fonemātiskā uztvere ir pilnīgi izveidojusies tikai aptuveni piecu gadu vecumā, kad ir nostiprinājusies lūpu un mēles muskulatūra un bērns var izrunāt visas valodas skaņas. (Markus, 2003, 12)

Trešais periods- valodas gramatiskās sistēmas apguve. No trīs līdz septiņiem gadiem pilnveidojas runas gramatiskās prasmes un skaņu izruna, bagātinās vārdu krājums.

Bērna runā pakāpeniski pilnveidojas:

- teikuma sintaktiskā uzbūve, kā arī intonācijas izteiksmīgums
- vārdu morfoloģiskais lietojums
- vārdu fonētiskais sastāvs.

(Kalniņa, Skrube, 1983, 12)

Trešais posms. Turpina atīstīt prasmi veidot vienkāršus nepaplašinātus, paplašinātus teikumus.

- Bērnus iepazīstina ar priekšmetu īpašībām (piemēram, balta krūze, liela māja, gara bize). Tiek lietoti vārdi pamazināmās formās (piemēram, kurpīte, mājiņa, sunītis).
- Māca pareizi izrunāt garus vārdus, sitot plaukstas, akcentējot zilbes
- Apgūst vārdus, vārdu savienojumus iesaista teikumos.
- Sākas skaņu izrunas pilnveidošana.

(Miltiņa, 2008, 89)

Šie autori iedalīja bērnus sešos vecumu periodos (posmos). Kur trešais posms atbilst 4-5 gadu vecumam. Autores ir ļoti līdzīgas savos izteikumos ar nelielām atšķirības niansēm. Bet kopumā no autoru atziņām, var secināt, ka izvēlētais vecumposms 4-5 gadi, ir piemērots stāstīt mācīšanas pilnveidošanai. Kad jau ir apgūtas iemaņas par skaņu, vārdu un vārdu savienojumiem, ir pienācis laiks, tos apkopojot, veidot teikumus.

Arī kompetenču pieejā nozīmīgi ir skatīt bērna attīstības posmu raksturīgākās likumsakarības. Tātad 4-5 gadi atbilst otrajam posmam. Valodu mācību joma 2. posmam paredz sekojošus plānotos sasniedzamos rezultātus:

- Stāsta, ka cilvēki var sazināties dažādi
- Atbild uz jautājumiem un uzdod vienkāršus, īsus jautājumus, saistītus ar ikdienu
- Uzklauš citus, iesaistās sarunā
- Saklāusa un mācās atšķirt runas intonācijas, kuras pauž emocijas
- Klausās tekstu, nosauc darbojošās personas, to emocijas un darbības
- Stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto, saskaņo vārdus teikumā.

(skola2030, pirmsskolas mācību programma, 26-27)

Salīdzinot ar citiem autoriem, kompetences pieejā tiek izcelts tas, ka bērniem šajā vecuma posmā jāatpazīst arī emocijas un attieksme, ko iepriekš skatītie autori nav pieminējuši.

Apmēram 4-7 gadu vecumā domāšanas pamatā ir sajūtas un uztveres tēli. Bērni šajā vecumā spēj analizēt, ja viņi redz lietas (lai domātu, bērnam ir jāredz). (Golubina, 2007, 72)

Ar redzes maņām bērns veido vizuālo stāstījumu. Tajā svarīga ir vide jeb telpa. Tas, kas bērnam ir apkārt palīdz paplašināt bērna vārdu krājumu. Palielina īpašības vārdu apjomu, jo visu, ko bērns redz, tiek raksturots mutvārdos. Bērnu vārdu krājums vēl nav tik liels, lai pateicoties iztēlei, bērns censtos mutvārdos raksturot to, ko reālajā dzīvē vēl nav redzējis.

No trīs līdz pieciem gadiem bērna mutvārdu runa pilnveidojas tā, ka viņš savu domu izsaka, ar vienkāršu paplašinātu teikumu, piemēram: „ Es redzu sniegu!” Savu emocionālo

attieksmi mācās izteikt ar stāstījuma, izsaukuma vai jautāuma intonāciju. (Irbe, Lindenberga, 2017, 123)

Lai bērns iespējami plašāk izteiktu savu domu, viņam realitātē ar to jāsaskaras, piemēram; ja bērns ir redzējis un taustījis sniegu, viņš teikumus paplašinās ar personīgo redzējumu. Paplašinot ar jaunapgūtajām īpašībām. „ Es redzēju sniegu, tas bija balts un auksts.”

Šajā vecumā turpina attīstīties valoda, veidojas elementārās tikumiskās normas un rakstura iezīmes (labsirdība, taisnīgums, saudzīga attieksme pret rotaļlietām, kārtības izjūta utt.). Tā kā šajā vecumposmā raksturīga ir atdarināšana, nepieciešams, lai vecāku rīcība būtu par atdarināšanas paraugu. Saprātīgi jāveido sabiedriski nozīmīgu uzvedības normu ievērošanas motivācija. (Žukovs, 1997, 27)

Arī cilvēki bērnam apkārt, veido vizuālās uztveres vidi. Arī redzētās rīcības, darbības, emocijas, attieksmes utml., atspoguļojas gan bērnu stāstījumā, gan rīcībā.

Liela ietekme uz bērnu runu ir saziņai ar vienaudžiem, it īpaši no 4-5 gadu vecuma. Saziņā ar vienaudžiem bērni aktīvāk izmanto runas prasmes. Plašāks komunikatīvo uzdevumu klāsts, kas rodas bērnu kopīgo aktivitāšu laikā, rada vajadzību pēc daudzveidīgākiem runas līdzekļiem. Kopīgās aktivitātēs bērni runā par savu rīcības plānu, piedāvā un lūdz palīdzību, iesaista viens otru mijiedarbībā un pēc tam to koordinē. (Яшина, Алексеева, 2013, 47)

Bērni izdomā savus stāstus un stāsta tos vienaudžiem, viņiem rodas iespēja izteikties saviem vārdiem. Tas veicina viņu fantāziju un radošuma attīstību. (Brodin, Renbland 2019)

Šie autori norāda uz to, ka arī patstāvīgās darbošanās laikā, bērni pilnveido runas prasmes. Izvēlētajā vecumposmā svarīgi ir atvēlēt bērniem laiku darboties patstāvīgi.

No 2,5 līdz 5,6 gadiem ir domu eksplozijas laiks, bērns pilnveido teikumu uzbūvi, runā savā valodā, zina un pielieto tās likumus. (Prudņikova, 2004, 100)

Ilga Prudņikova ir pētījusi Montessori pedagoģijas pielietošanu ikdienā, kur atklāj, ka runāšanas prasmju attīstību līdz 5 gadu vecumam veicina:

1. Vispārējā vārdu krājuma paplašināšana:

- Dabiska saruna ar bērnu, dažādu stāstu veidošana, pārrunas par pasaku, bildēm, dzejoli, teātra izrādes saturu, TV pārraidi, ludziņu iestudēšana;
- Dziedāšana un dziesmu klausīšanās, spēļu izveide;
- Vispārējo kultūras pasākumu apmeklēšana- teātris, kino utt.;
- Ekskursijas;
- Fantāziju vārdi – bērnu izveidoti, kad viņi vēl nezina īstos.

2. Valodas precizēšana ar tā saukto „jēgas materiālu” palīdzību, apgūstot praktiskās dzīves vingrinājumus un sajūtu vingrinājumus, kad tiek vingrināts, piemēram, „tas ir īss, bet tas ir garš”, „tas ir zems, bet tas ir augsts”.
3. Vārdu krājuma paplašināšana ar kartiņu materiālu (parasti starp reālo priekšmetu un vārdu – piemēram, dzīvnieku figūriņas, tad to attēli un pēc tam kartiņa ar jēdzienu).

(Prudņikova,100)

Varam piekrist, ka 4-5 gadu vecums ir īstais laiks pilnveidot stāstītprasmi. Un paralēli tam, nedrīkst aizmirst, ka pamats visam ir vārdu krājums. Tas jāpilnveido ikdienā, visās dzīves situācijās, lai stāstīt mācīšanās process ir viegls un ieinteresē mazos stāstītājus.

Psihologi ir atzinuši, ka monologruna bērniem sāk veidoties ap piecu gadu vecumu, kad tā izpaužas kā jauna sazināšanās forma. Pamatojoties uz teorētiskajām atziņām, izriet, ka pētījuma bāze izvēlēta veiksmīgi.

Stāstījums, stāstītprasme, saistītā runa (kad virknē nevis vārdus, bet teikumus) ir šī vecuma- 5-7 gadi- galvenais valodas apguves uzdevums.

Stāstījums spilgti raksturo bērna personības sākuma iezīmes:

- domāšanas loģiku, tā ir saprātīga, pareiza, pamatota;
- stāstījums pietuvināts dzimtās valodas prasībām;
- atbilstīga vārdu izvēle, gramatisko formu lietošana, pareiza un izteiksmīga runa.

Pirms uzņemšanas skolā ar bērnu notiek saruna, kuras gaitā aicina pastāstīt, piemēram, par savu suni vai kādu priekšmetu no bērna tuvākās apkārtnes. Stāstot viņš veido apraksta stāstu. (Irbe, Lindenberga, 2017, 138)

Šeit parādās stāstīt mācīšanās nozīmīgums pirmsskolas vecumā. Kas paspilgtina izvēlēta temata pētījuma nozīmi.

1.4. Monologrunas pilnveide pašpiederdes stāstu un pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā

Viens no būtiskākajiem monologrunas veidiem ir pašpiederdes stāsts.

Piederdes stāstiem ir liela nozīme bērna domāšanas un runas spēju attīstībā, viņa individualitātes izpausmē. Bērni iemācās izmantot savu dzīves pieredzi un izteikt savus novērojumus, iespaidus un pieredzi sakarīgā stāstā. Viņi attīsta spēju skaidri, sakarīgi, konsekventi izteikt savas domas, nepaļaujoties uz vizuālo materiālu. (Яшина, Алексеева, 2013, 12)

Šajos stāstījumos parādās paša bērna pieredze, kas veidojusies uztveres rezultātā. Minēto stāstījumu saturs, valodiskais noformējums ir cieši saistīts ar bērnu zināšanu apjomu un līmeni par pasauli, ar bērnu izziņas darbību un personību. Minētajos stāstīņos atspoguļojas gan bērna sadzīves, gan notikumi pirmsskolas izglītības iestādē. (Miltiņa, Skribanovska, 2020, 34)

Lielākoties mēs darbā nepieciešamās zināšanas un prasmes iegūstam it kā nesistemātiskas praktiskas darbošanās rezultātā, savas pieredzes rezultātā. (Apsalons, 2013, 14)

Stāsti par iespaidiem, kas iegūti no pieredzes, galvenokārt balstās uz bērna uztverto, izprasto un atmiņā saglabāto materiālu. To pamatā ir atmiņas un iztēles darbs. Šie ir stāsti par tiem notikumiem, kuriem bērni paši bija liecinieki vai kuros piedalījās. (Яшина, Алексеева, 2013, 206)

Lai mācītos no tā, kas ar mums notiek, un līdz ar to uzkrātu apzinātu un jēgpilnu pieredzi, ir nepieciešamas spējas un vēlme pastāvīgi un patstāvīgi domāt par to, kas ar mums notiek. Mums jādomā un jāanalizē, kāpēc viss notiek tieši tā, kā notiek. (Apsalons, 2013, 15)

Bērns veido monologrunu balstoties uz redzēto, dzirdēto, piedzīvoto, turklāt, izlaižot to caur sevi, atspoguļo arī savas sajūtas un attieksmi.

Domāšana ir atkarīga no runas, no domāšanas līdzekļiem un no bērna sociālās un kultūras pieredzes. Iekšējās runas attīstība galvenokārt tiek ietekmēta no ārienes. (Vigotskis, 2002, 118)

Kaut arī bērna valodas attīstībā ir parādības, kuras lielākā vai mazākā mērā raksturīgas visiem vai gandrīz visiem bērniem un kuras varētu nosacīti saukt pat par likumsakarīgām, katra konkrēta bērna valodas attīstības ceļš ir individuāls, tajā ir iepriekš neparedzami elementi un procesi. Līdz ar to apkārtējā valodiskā vide, tās veidotāji ir vēl jo vairāk atbildīgi par ietekmi uz šo pret pasauli atvērto ceļu. (Markus, 2003, 78)

Mutvārdu runas attīstība cieši saistāma ar skolēna zināšanām par apkārtējo pasauli, dzīves pieredzes veidošanos. Jo lielāka iegūtā pieredze, jo bagātāks viņa vārdu krājums, lielāka vārdiska iedarbība. (Anspoka, 2008, 308)

Visi šie autori norāda uz to, ka notiekošais mums apkārt veido mūsu pašpieredzi uz kuras balstītie stāstījumi ir bagātināti ar vārdu krājumu, atspoguļojas attieksme pret piedzīvoto, kam piemīt liels vārdiskais spēks. Atklājot savu personīgo pieredzi, stāstījumi ir jēgpilni, kas ir atbilstoši jaunai kompetenču pieejai pirmsskolā.

Bet kur vairāk par visu atspoguļojas pašpieredze. Te kā atbalsts nāk caurviju prasmes pirmsskolas izglītības programmā, kuras paredz bērnu līdzdalību.

Pilsoniskā līdzdalība ir viena no kompetences pieejas minētajām caurviju prasmēm. Bērns piedalās kārtības un drošības noteikumu izveidē un apspriešanā, saprot, pieņem un

ievēro tos, mācās ievērot un cienīt citu vajadzības un tiesības, mācās darboties videi draudzīgi, izvēloties darbam atbilstošus resursus un saudzīgi tos lietojot; (MK noteikumi Nr. 716)

Bērnā pilsoniskās līdzdalības veicināšanai nepieciešami atbilstoši apstākļi (vide, atbalsts, resursi u.c.) un pašu bērnu praktiskā iesaiste, dialogs ar bērnu vecākiem, jo pilsoniskās līdzdalības veidošanās vispirms notiek ģimenē. Tādējādi bērnam tiek dota iespēja saskatīt jēgu savai darbībai un apgūt pozitīvu pieredzi. (Anspoka, Irbe, Liepiņa, Miesniece, 5)

Tāpat kā runas sekmēšana arī pilsoniskās līdzdalības sekmēšana sākas ģimenē. Lai tā noritētu veiksmīgi, liela nozīme ir labvēlīgai sadarbībai starp pirmsskolas skolotāju un bērnu vecākiem.

Pilsoniskā audzināšana ir jaunās paaudzes ievirze valsts politiskajā, ekonomiskajā un kultūras dzīvē. Tās galvenie uzdevumi ir ieaudzināt mīlestību pret savu tēvzemi un tautu, tās valodu un kultūras mantojumu, kā arī cieņu pret savu līdzpilsoņu tiesībām un pienākumiem, pret viņu darbu un radītajām vērtībām. (Zelmenis, 2000, 218)

Tēvzeme, tauta un valoda ir galvenie patriotiskās attieksmes objekti. Patriotiskā audzināšana savukārt ir pilsoniskās audzināšanas galvenā sastāvdaļa. Tā izpaužas cieņas un mīlestības iezudināšanā pret savu tēvzemi, tās tautu un valodu, pret saviem pilsoņa pienākumiem kopumā. (Zelmenis, 2000, 218)

V. Zelmenis norāda, cik svarīga ir pilsoniskā audzināšana, kurā arī parādās pilsoniskā līdzdalība, jo ar stāstiem par to, ko nozīmē patriotiskā audzināšana nebūs redzams pozitīvs rezultāts. Tas ir jāizdzīvo ikdienas situācijās, valsts svētkos utml., jo tikai caur pašpieredzi var ieaudzināt patriotismu, tikai ar savu piemēru var iemācīt mīlēt savu tēvzemi, tās valodu un kultūru.

Definējot jēdzienu patriotiskums, var uzskatīt, ka tā ir personības īpašība, kas atklājas pozitīvā individa attieksmē pret sevi, citiem cilvēkiem, valstspiederību un valstsgribu (lojalitāte pret valsti) un izpaužas viņa rīcībā un runā. (Miķelsone, Ozols, 2018, 12)

Rīcība iet roku rokā ar runu. Tāpēc svarīgi ir izdzīvot, lai pilnveidotu runu.

Bērns nevar izteikt to, ko viņš nav izjutis “izlaidis caur sevi”. Valoda ģimenē, bērna apkārtņē esošo cilvēku kultūra pakāpeniski uzkrājas viņā. (Irbe, Lindenberga, 2017, 147)

Bērnības notikumi, tuvo un mīļoto cilvēku emocionāla rīcība māca bērnam labsirdību, tiek iegaumēta, pārņemta un izpaužas personīgā rīcībā un vārdos. (Irbe, Lindenberga, 2017, 147)

Bērna emocijas, jūtas nevar attīstīt ar esošām 6 maņām (redze, dzirde, garša, tauste, oža, savu kustību izjūta), piemēram: sarežģītās kauna jūtas, uz kurām balstās visa audzināšana. Tās nav ne saredzamas, ne saklausāmas, ne izgaršojamas, ne saožamas. Šīs jūtas

kļūst saprotamas, ja bērns savu tuvo cilvēku rīcību izjūt ar sirdi un sāk savas izjūtas saprast, pēc tam apzīmē tās ar vārdu. (Irbe, Lindenberga, 2017, 147)

Autores norāda cik svarīga loma bērna izaugsme ir ģimenei un citiem tuviem cilvēkiem. Tikai saprotot, to kā bērns jūtas, ar laiku viņš spēj runāt par savām jūtām. Tas kalpos kā pamats sociālās un pilsoniskās jomas apgūvē pirmsskolā.

Pirmsskolas mācību programma nosaka šādus sasniedzamos rezultātus sociālai un pilsoniskai mācību jomai 2. posmam:

- Stāsta par sevi (dzimums, vecums, izskats, vārds, uzvārds) savu ģimeni (ģimenes locekļi, viņu vārdi, uzvārdi, izskats, profesijas).
- Atšķir raksturīgākās emocijas (prieks, dusmas, bēdas, bailes).
- Atšķir labu rīcību no sliktas saskarsmē ar citiem.
- Ievēro un salīdzina atšķirīgus cilvēku paradumus.
- Nosauc nozīmīgākās Latvijas tradīcijas, piedalās valsts svētku svinēšanā.
- Parāda Latvijas karogu un atpazīst himnu.

(skola2030, pirmsskolas mācību programma, 27-28)

Lai sasniegtu minētos sasniedzamos rezultātus, svarīga ir paša pieredze, iesaistīšanās, līdzdalība.

Varam secināt ka, monologrunas pilnveide pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā ir jēgpilna un personīgi nozīmīga bērnam. Tā kā monologrunas jēdziens paredz jūtu un attieksmes atspoguļojumu, manuprāt, sekmēt monologrunas pilnveidi pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā ir ļoti būtiski bērna personības izaugsmei. Caur pašpieredzi radīti bērnu stāstījumi pilnveidos bērnu monologrunas prasmi atbilstoši kompetences pieejai- jēgpilni un personīgi nozīmīgi.

2. Empīriskā pētījuma organizācija un metodes

2.1. Empīriskā pētījuma bāze un empīriskā pētījuma metožu izvēles pamatojums un apraksts

Pētījums tika veikts Jēkabpils pirmsskolas izglītības iestādes “ X” vidējā pirmsskolas vecuma grupas bērniem laika posmā no 06.01.2020. līdz 18.03.2020.

Šajā pētījumā piedalījās 25 bērni, vecumā no četri līdz pieciem gadiem. Par pētījuma veikšanu ir informēti vecāki, kā arī tika saskaņots ar iestādes vadību. Bērnu vārdi ir mainīti, ievērojot konfidencialitātes principu.

Empīriskais pētījums tika veikts, lai pārbaudītu izvirzītās hipotēzes. Tā mērķis ir sistemātiska monologrunas prasme pilnveide, iesaistot pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā. Plānojot dienas ritumu uz konkrēto bērnu interesēm, kas veicinās monologrunas prasmes pilnveidi 4-5 gadus veciem bērniem.

Šim pētījumam tika izmantota pedagoģiskās novērošanas metode, pārrunas un modelēšana.

- Pedagoģiskais novērojums- praktiski tiek vērotas dažādas bērna darbības (vadoties pēc vērojuma mērķa un uzdevuma, noteiktas pedagoģiskas parādības izpētei), veikta to analīze, salīdzināšana un izvērtēšana, nepieciešamo lēmumu pieņemšana pedagoģiskā procesa korigēšanai.
- Pārrunas- tajās pedagogs noskaidro viņam nepieciešamo, saņemot atbildes no bērna. Šo metodi var izmantot arī kā papildinājumu veiktajam novērojumam.

(Golubina, 2007, 19)

- Modelēšana- pedagoģiskajā pētījumā iegūto informāciju apstrādā, analizē, salīdzina, sistematizē un izsaka procentos, matemātiskās izteiksmēs, diagrammās, grafiskos attēlos, tabulās utt.

(Žukovs, 1999, 17)

Kvalifikācijas darba autore novērojot bērnus ikdienas dzīvē pirmsskolā, vadījās pēc šādiem izstrādātiem kritērijiem:

1. Bērna stāstīšanas raksturojums, valodas lietojuma pieredze
2. Prasme veidot gramatiski precīzus teikumus
3. Loģiska stāstījuma secība
4. Stāstījumā atklāj attieksmi par stāstāmo tematu
5. Analizē savu līdzdalību, personīgo pieredzi

2.2. Empīriskā pētījumā iekļauto bērnu raksturojums

Pētījuma sākumā autore analizē pētījumā iekļauto bērnu runas prasmes. Bērnu vārdi ir mainīti, ievērojot konfidencialitātes principu. (skat. tabula 2.2.1)

Tabula 2.2. 1

Bērna vārds	Runas raksturojums
Reinis	Reinim ir valodas apguves traucējumi, to mums ir atklājuši viņa vecāki. Atklājot arī, ka Reinis apmeklē audiologopēdu, paplašina vārdu krājumu. Stāstījumu veido diezgan haotiski, nosaucot tās darbības, kuras atceras un spēj izrunāt. Bērna runa ir grūti saprotama. Neprecīza vairāku skaņu un skaņu grupu izruna. Aizstāj līdzskaņus ar patskaņiem, nerunā vārdu līdz galam, neizrunā galotnes. Spēj analizēt veicamo darbību nepieciešamību kopumā, bet neizceļ, ka svarīga ir paša līdzdalība. Spēj izteikt attieksmi, kuras darbības un rīcības ir labi un kas ir slikti.
Ance	Viena no jaunākajām grupā. 2015. gada beigu bērns, iespējams tāpēc vārdu krājums nedaudz šaurāks kā citiem. Runā skaidri, bet īsi. Gaida dialogu, nespēj veidot monologrunu. Nosauc visas darbības jauktā secībā, neatklāj attieksmi par stāstīto, nosauc savu līdzdalību, darbības, ko veica, neatklāj ko devusi viņas līdzdalība.
Agate	Vecākais bērns grupā. Paralēli bērnudārzam apmeklē dažādus attīstošos pulciņus, ko piedāvā Jēkabpils bērnu un jauniešu centrs. Trešais bērns ģimenē, iespējams tāpēc ir ļoti plašs vārdu krājums. Spēj veidot plašu monologrunu, secīgu, loģisku, atklājot darbību nepieciešamību. Izsaka savu personīgo viedokli un attieksmi pret stāstīto. Atklāj savu līdzdalību un precizē, ko devusi viņas līdzdalība.
Kate	Runā skaidri, daudz un galvenokārt novirzoties no temata. Plašs vārdu krājums, pareizi veido teikumus. Tā kā novirzās no stāstāmā, atklāj visas darbības un notikumus jauktā secībā, saskata kādai jābūt attieksmei, bet neatklāj personīgo attieksmi. Stāsta par savu līdzdalību, bet neizprot personīgo ieguldījumu.
Rūta	Plašs vārdu krājums, prasme veidot gramatiski pareizus teikumus, loģisku un secīgu stāstījumu, atklāj kādai jābūt attieksmei, atklājot arī savas jūtas, emocijas un pārdzīvojumus. Saskata savu līdzdalību, bet neizprot savu ieguldījumu.
Dārta	Runā skaidri, nereti jauc dzimti, skaitu, locījumu. Vecumam atbilstošs

	vārdu krājums, veido vienkāršus paplašinātos teikumus atbilstoši tematam, jauc darbību un notikumu secību, veidojot stāstījumu, bet atklājot savas jūtas, emocijas un pārdzīvojumus, saskata savu līdzdalību, bet neatklāj personīgo ieguldījumu.
Marks	Runā skaidri, ir vairāku skaņu neprecīza izruna, jauc dzimti, skaitu un locījumu. Lieto vienkāršus teikumus, atsevišķus vārdus vai vārdu savienojumus, nepietiekams vārdu krājums. Nosauc darbības jaucot to secību, atklāj kādai ir jābūt attieksmei, bet neatklāj personīgo attieksmi, stāsta par savu līdzdalību, bet neizprot savu ieguldījumu.
Darja	Nepietiekams vārdu krājums latviešu valodā, dzimtā valodā runā brīvi, jaucot notikumu secību. Latviski stāstījumu neveido, atbild uz skolotājas uzdotajiem jautājumiem atsevišķos vārdos vai vārdu savienojumos. Stāstot dzimtajā valodā, atbild uz jautājumu kādai ir jābūt attieksmei, neatklāj personīgo attieksmi. Dzimtajā valodā arī spēj atbildēt par savu līdzdalību, nesaskatot personīgo ieguldījumu.
Hugo	Emocionāli noslēgts, grūtības atvērties. Labprātāk atbild uz skolotājas jautājumiem esot 1:1. Stāstījumu neveido, jo nevēlas sadarboties apakšgrupās. Grūti analizēt bērna spējas, sarunā ar vecākiem zināms, ka ir pietiekošs vārdu krājums un ir nepieciešams ilgs laiks adoptācijai, lai bērns uzsāktu runāt.
Gabija	Runā skaidri, gramatiski precīzi, bet ir sadzirdama vairāku skaņu neprecīza izruna, tāpēc stāstījumu veido īsu, bet loģiski un secīgi atspoguļojot notikuma darbības, atklāj kādai jābūt attieksmei, neatklājot personīgo attieksmi. Stāsta par personīgo līdzdalību un saskata personīgo ieguldījumu.
Emīls	Runa saprotami, taču ir daudz skaņu un skaņu savienojumu nepareiza izruna. Jauc dzimti, skaitu, locījumu. Nepietiekams vārdu krājums, stāstījumu neveido, atbild uz konkrētiem skolotājas jautājumiem par tematu, patstāvīgi nenosauc darbības un notikumus, netaklāj kādai jābūt attieksmei, nenosauc un nesaskata savu līdzdalību.
Annija	Runā skaidri, gramatiski pareizi, lieto vārdus pareizā locījumā un skaitlī, izrunā visas skaņas, taču ir ļoti klusa balss, strādājot apakšgrupās grūti sadzirdēt. Plašs vārdu krājums, loģiska stāstījuma secība, atklāj kādai jābūt attieksmei, neatklājot personīgo attieksmi. Stāsta par savu līdzdalību, saskata personīgo ieguldījumu. Maina runas intonāciju atbilstoši teikuma veidam.
Timurs	Nepietiekams vārdu krājums, nepareiza vairāku skaņu un skaņu grupu

	izruna gan latviešu valodā gan dzimtajā krievu valodā. Apmeklē logopēdu dzimtajā valodā. Stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem nosaucot darbības jauktā secībā, atklāj kādai jābūt attieksmei, neatklājot personīgo attieksmi, nosauc savas līdzdalības darbības, nesaskata personīgo ieguldījumu.
Marija	Runā skaidri, saprotami, gramatiski precīzi, ir pāris skaņas, kuras izrunā nepareizi. Plašs vārdu krājums, veido gramatiski pareizus teikumus un loģisku, secīgu stāstījumu, atklājot savu personīgo attieksmi, līdzdalību un saskata savu ieguldījumu.
Katrīne	Vecumam atbilstošs vārdu krājums, runā skaidri, reizēm jaucot dzimti, skaitu vai locījumu. Lieto vienkāršus paplašinātos teikumus atbilstoši tematam, stāstot jauc darbību un notikumu secību, neatklāj attieksmi, saskata savu līdzdalību, neatklājot personīgo ieguldījumu.
Domeniks	Nāk no jauktas ģimenes. Runā pamīšus lieto latviešu un krievu vārdus. Saklausama dažu skaņu nepareiza izruna, nepietiekams vārdu krājums, stāstījumu neveido, atbild uz skolotājas jautājumiem vārdu savienojumos. Nespēj koncentrēties un stastīt par vienu un to pašu tematu, maina tematus, neatbildot uz uzdoto jautājumu. Neatklāj attieksmi, atbild par darbībām, kuras veicis, bet nesaredz savu līdzdalību.
Edvards	Rrunā skaidri, bet nepareizi saskaņo vārdus dzimtē, skaitlī un locījumā, ir skaņu nepareiza izruna, nepietiekams vārdu krājums, izteikta nenoturība, ātri zūd interese, tāpēc neievēro darbību un notikumu secību, atšķir un nosauc labu rīcību no sliktas, bet savā darbībā tās nesaskata. Nosauc savas līdzdalības darbības, neatklājot personīgo ieguldījumu.
Raivo	Runā daudz un skaidri, secīgi un loģiski, atklājot savu attieksmi, līdzdalību un personīgo ieguldījumu, bet ir dažu skaņu nepareiza izruna. Uzsācis apmeklēt logopēdu.
Rebeka	Runā skaidri, secīgi, loģiski. Plašs vārdu krājums, veido plašu stāstījumu par konkrētu tematu, atklājot savu personīgo attieksmi, analizējot savas rīcības un darbības. Atklāj savu līdzdalību un personīgo ieguldījumu.
Mikus	Runā skaidri, jauc dzimti, skaitu locījumu. Pareiza visu skaņu izruna. Vārdu krājums atbilstošs vecumam. Veido stāstījumu pēc uzmundrinājuma, nedrošs, kautrīgs. Atklāj attieksmi kādai jābūt, neatklājot personīgo attieksmi, nosauc personīgas līdzdalības darbības, neatklājot personīgo ieguldījumu.
Daniils	Reti apmeklē bērnudārzu, grūtības socializēties. Vienpatis, spēlē viens,

	strādā viens. Latviski nerunā vispār. Dzimtajā krievu valodā vairāku skaņu nepareiza izruna. Uzsācis apmeklēt krievu logopēdu. Arī dzimtajā valodā stāstījumu neveido, atsakās atbildēt arī uz jautājumiem, bet labprāt piedalās nodarbībās kā klausītājs.
Markuss	Vardu krājums atbilstošs vecumam. Monologā runā nelabprāt ne vairāk par pāris teikumiem, gaida dialogu. Uz jautājumiem par tēmu atbild pilnos teikumos, jauc dzimti, reizēm notikumu vai darbību secību, toties atklāj savas jūtas, domas, pārdzīvojumus. Nosauc personīgas līdzdalības darbības, neatklājot personīgo ieguldījumu.
Elza	Runā ļoti daudz, skaidri un saprotami. Plaši veido stāstījumu, ievēro loģisko secību, lai gan iestarpina vienā stāstā citu. Atklāj kādai jābūt attieksmei, neatklājot personīgo attieksmi, vienīgā tēma par kuru runā nelabprāt, tas ir par savām emocijām un jūtām kāda no situācijām. Analizē savu līdzdalību, saredz personīgo ieguldījumu.
Ģirts	Neprecīzi izrunā skaņas, bet labprāt piedalās kopīgās nodabēs. Emocionāli reaģē uz notiekošo. Neverbāli pauž savas domas un attieksmi. Apmeklē speciālistus, lai sekmētu vispārējo attīstību.
Sofija	Runa saprotama, vairāku skaņu neprecīza izruna, nepietiekams vārdu krājums. Patstāvīgi stāstījumu neveido, atbild uz skolotājas jautājumiem, jaucot darbību un notikumu secību, neatklājot attieksmi un personīgo līdzdalību.

2.3. Empīriskā pētījuma norises apraksts

Uzsākot pētījumu darba autore izstrādāja kritērijus atbilstīgi teorētiskajām atziņām un kompetences pieejas saturam. Pieredzes stāsta veidošanas prasme tiks vērtēta, lietojot šādus kritērijus.

1. Bērna stāstītprasmes raksturojums, valodas lietojuma pieredze
 - Runa ir gramatiski precīza, ir skaidra skaņu izruna - 3 punkti
 - runa ir saprotama, bet neprecizitātes ir dzimtes, skaitļa, locījumu lietošanas ziņā, ir vienas vai vairāku skaņu neprecīza izruna – 2 punkti
 - runa ir grūti saprotama, nepareiza vairāku skaņu vai skaņu grupu izruna – 1 punkts
 - neveido stāstījumu- 0 punkti
2. Prasme veidot gramatiski precīzus teikumus

- lieto gramatiski precīzus teikumus atbilstoši tematam, ir plašs vārdu krājums – 3 punkti
 - lieto vienkāršus paplašinātus teikumus atbilstoši tematam, neliels vārdu krājums - 2 punkti
 - lieto vienkāršus nepaplašinātos teikumus, atsevišķus vārdus, vārdu savienojumus par tematu, nepietiekams vārdu krājums – 1 punkts
 - neveido stāstījumu – 0 punkti
3. Loģiska stāstījuma secība
- ievēro notikumu secību stāstījumā – 3 punkti
 - nosauc notikumā iesaistīto personāžu darbības, jaucot to secību – 2 punkti
 - neveido vienotu secīgu stāstījumu, lieto atsevišķus vārdus vai vārdu savienojumus – 1 punkts
 - neveido stāstījumu – 0 punkti
4. Stāstījumā atklāj attieksmi par stāstāmo tematu
- atklāj jūtas, emocijas, pārdzīvojumus par temata saturu – 3 punkti
 - izsaka attieksmi, kādai jābūt par temata saturu, neatklājot personīgo attieksmi – 2 punkti
 - neatklāj attieksmi par tematu – 1 punkts
 - neveido stāstījumu – 0 punkti
5. Analizē savu līdzdalību, personīgo pieredzi
- stāsta kā pats iesaistījās, ko deva personīgais ieguldījums – 3 punkti
 - stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu – 2 punkti
 - neatklāj personīgo līdzdalību – 1 punkts
 - neveido stāstījumu – 0 punkti

Punktu atšifrējums

3 punkti – teicami

2 punkti – labi

1 punkts – viduvēji

0 punkti – vāji

Darba autore mēneša temata ietvarā pievērš papildus uzmanību tieši bērnu pilsoniskai līdzdalībai. Katram mēneša tematam atbilstoši tiek veicināts viens pieredzes stāsts. Mēneša garumā bērns „izdzīvo” tematu, lai rodas paša pieredze. Pedagoģs sadarbojas ar bērnu vecākiem, mudinot arī mājās runāt par šo tematu, iesaistīt bērnus dažādās darbībās. Katru

dienu ievieto informāciju grupas watsapp par to, ko esam darījuši dienas ritumā, lai vecāki vairāk un precīzāk varētu risināt sarunu ar bērnu.

Mēneša plāns (06.01.2020. – 14.02.2020.)

Tabula 2.3. 1

Bērnu vecums	II pakāpe (4 -5 gadi)
Temats	Cilvēka ķermenis
Ziņa bērnam	Cilvēka ķermenis sastāv no ķermeņa daļām. Katrai ķermeņa daļai ir sava funkcija. Cilvēka ķermenis funkcionē, pateicoties orgāniem un orgānu sistēmām.
Sasniedzamie rezultāti (SR):	
Tematam	<ul style="list-style-type: none"> Nosauc un parāda ķermeņa daļas praktiski darbojoties noskaidro, kas ir skelets un asinsvadu sistēma prot iezīmēt galvenos orgānus, to atrašanās vietu (sirds, plaušas, smadzenes, nieres) iepazīstās ar orgāniem un orgānu sistēmām, to funkcijām
Caurviju prasmēm	<p><u>Kritiskā domāšana, pašvadīta mācīšanās, pilsoniskā līdzdalība, sadarbība, digitālā, jaunrade un uzņēmējspēja</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Kritiskā domāšana- Formulē vienkāršas sakarības un darbību secību, nosaka pazīstamu situāciju, notikumu cēloņus un sekas (stāsta par gremošanas sistēmas posmiem, ēdiena ceļu) Pašvadīta mācīšanās- ievēro dienas kārtību, spēj pagaidīt, spēj paveikt darbību līdz galam. Darbojas patstāvīgi, novērtē savu sasniegumu. Pilsoniskā līdzdalība- Piedalās drošības noteikumu apspriešanā, jaunu noteikumu ieviešanā, atbild par noteikumu ievērošanu, dalās pašpieredzē par to vai ievēro drošības noteikumus un atgadījumiem, kas notiek, ja noteikumi netiek ievēroti Sadarbība- sadarbojas divatā un apakšgrupā kopīga mērķa īstenošanai Digitālā- Izprot digitālās tehnoloģijas (iepazīst, ka pie grupas TV ir iespējams pievienot planšetdatoru, lai noskatītos mācību īsfilmas)
Vērtībām/tikumiem	<p><u>atbildība, centība, drosmē, godīgums, gudrība, laipnība, līdzietība, mērenība, savaldība, solidaritāte, taisnīgums, tolerance</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Atbildība- rūpējas par kārtību grupā, kārtro mantas un sakārto mācību līdzekļus. Centība- neatlaidīgi iet uz savu mērķi (bērni, kuri atpaliel no pārējiem, labprāt strādā individuāli, cenšas tikt līdzī pārējiem)

	<ul style="list-style-type: none"> • Gudrība- jaunas zināšanas par cilvēka ķermeni. • savaldība – spēj risināt konfliktsituācijas ar vienaudžiem.
Sasniedzamie rezultāti mācību jomām:	
Valodu mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • Vārdu krājuma paplašināšana, apgūstot jauno tematu • saklausa un nosauc skaņu vārda sākumā • klausās tekstu, nosauc darbojošās personas un to darbības • izspēlē dzirdēto lomu spēlēs
Dabaszinātņu mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • ir izpratne par ēšanas, dzeršanas, gaisa un miega nepieciešamību cilvēka dzīvībai • rūpes par grupas augiem • vērojot nosauc izmaiņas dabā
Matemātikas mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • nosaka bērnu garumu ar nosacītiem mēriem (cik plaukstas garš) salīdzina par cik plaukstām īsāks vai garāks ir grupas biedrs • skaitu apzīmē ar atbilstošu ciparu 10 apjomā • salīdzinot izmanto jēdzienus – vairāk, mazāk, tikpat daudz
Sociālā un pilsoniskā mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • Novērtē paša izvēlētu un patstāvīgi veiktu darbību. • atšķir labu rīcību no sliktas (saskarme ar vienaudžiem, grupas noteikumu ievērošana) • Piedalās drošības noteikumu apspriešanā jaunu noteikumu izstrādāšanā
Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un, ja nepieciešams, kombinē tos. • izspēlē dzirdēto tekstu lomu spēlēs • runā no galvas dzejoli ar kustībām • dzied, muzicē, dejo • griež, līmē, krāso, noformē savu darbu. (cilvēka siluetu)
Tehnoloģiju mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • apgūst zīmēšanu liela apjoma darbos (zīmē sevi pilnā augumā) • iepazīst mūsdienu tehnoloģijas (planšetdatora savienošanu ar grupas TV, zibatmiņas ievietošanu TV) • veido un savieno detaļas, iegūst sev vēlamo formu no piedāvātā materiāla (plastelīns, playdoh, lego) • Tur un pareizā satvērienā lieto rakstāmpiederumus un darbarīkus.
Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • Pārvietojas dažādās vidēs pēc nosacījuma: soļo, skrien, rāpo, lien, lec, mācās noturēt līdzsvaru • Pārvar šķēršļus dažādos veidos pēc paša un /vai skolotāja izvirzītajiem nosacījumiem • attīsta sīko pirkstu muskulatūru • izzin veselīga uztura paradumus un to ietekmi uz cilvēka ķermeni

Pieredzes stāsts par grupas iekšējās kārtības noteikumu izvietošanu, ievērošanu, jaunu noteikumu izstrādāšanu. Pirmā pētījuma mēneša plāns skat. tabula 2.3.1

Pieredzes stāsta veidošana pētījuma sākumā.

1. Bērna stāstītprasmes raksturojums, valodas lietojuma pieredze (skat. tabula 2.3.2)

Tabula 2.3. 2

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis			×		Stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem, runa neskaidra grūti uztverama
Ance		×			Stāstījumu veido, runa ir skaidri saprotama, jauc dzimtes “viņš” lietojot gan sieviešu, gan vīriešu dzimtei
Agate	×				Veido labi saprotamu stāstījumu, lieto pareizas runas intonācijas.
Kate	×				Veido labi saprotamu stāstījumu, stāstot ļoti steidzas, runas intonācija tikai apgalvojuma formā, neizceļ izsaukumu vai jautājumu.
Rūta	×				Veido saprotamu stāstījumu, ievēro intonācijas, izrunā visas skaņas, bet stāsta lēni, nepārlicināti.
Dārta		×			Veido saprotamu stāstījumu, ir nedroša, jauc „viņš” un „viņa” lietojumu, bet ne vienmēr, turpinu novērot vai neatšķir dzimtes vai rodas kļūdas kautrīguma un nedrošības rezultātā.
Marks		×			Veido saprotamu stāstījumu, neizrunā skaņu „r”, izlaiž to vārdos. Strādā- stādā.
Darja			×		Veido stāstījumu dzimtajā valodā (krievu), latviski atbild uz uzdotajiem jautājumiem, patstāvīgi neveido stāstījumu
Hugo			×		Atbild uz skolotājas jautājumiem, īsi un konkrēti
Gabija	×				Stāstījums saprotams, ir visu skaņu izruna, nedaudz sasteidz stāstāmo.
Emīls		×			Stāstījumu veido, vārdos pazūd skaņas, pagaidām grūti noteikt, kuras tieši, jo katru reizi neizrunā citu skaņu.

Annija	×				Stāstījumu veido, izmanto pareizas intonācijas, izrunā visas skaņas, bet ir ļoti klusa balss, nereti grūti sadzirdēt.
Timurs			×		Stāstījumu neveido, ar uzmundrinājumu atbild uz skolotājas jautājumiem
Marija	×				Stāstījumu veido, runā ļoti emocionāli, reizēm pat pārspīlējot, izmantojot pārāk spilgtu runas intonāciju stāstījumam
Katrīne		×			Stāstījumu veido saprotamu, izrunā visas skaņas, bet vienmēr lieto vienskaitli arī runājot par grupu kopumā.
Domeniks		×			Stāstījumu veido saprotamu, lieto frāzes “em..”, “nu..” velkot tās. Runā jaukti divās valodās, vienā teikumā apvienojot vārdus latviešu un krievu valodā.
Edvards		×			Stāstījumu veido, runā pamazinājuma formā, mīļvārdos.
Raivo		×			Stāstījumu veido. Neizrunā skaņu “R” aizstāj ar skaņu “L”
Rebeka	×				Stāstījumu veido, izrunā visas skaņas, ievēro runas intonāciju
Mikus		×			Stāstījuma veidošanai, nepieciešams uzmundrinājums, stāsta ļoti lēni nepārlicināti, pārsvarā izmanto jautājuma intonāciju
Daniils				×	Nevēlas atbildēt uz skolotājas jautājumiem
Markuss		×			Stāstījumā izmanto tikai daudzskaitli pat runājot par sevi.
Elza	×				Grūtības iesākt stāstījumu, bet kad sāk stāstīt, stāsta daudz, grūti apturēt, pēc sava stāstījuma vairs nespēj uz klausīt citus, turpina runāt. Runā skaidri, izrunā visas skaņas, lieto atbilstošas runas intonācijas.
Ģirts				×	Nepareizi artikulē skaņas, neveido skaidri izrunātus vārdus, spēj atdarināt atsevišķas skaņas.
Sofija		×			Runā izmanto daudz mīksto skaņu “L” aizvieto ar “Ḷ”, “N”

					ar “N”, nereti jau arī dzimtes runājot par pušiem lieto jēdzienu “viņa”
--	--	--	--	--	---

Secinājumi: Astoņiem bērniem ir skaidra, labi izprotama valoda. Runā lieto pareizu vārdu locījumu, atbilstoši lietojot vīriešu vai sieviešu dzimtē kā arī daudzskaitlī vai vienaskaitlī lokot vārdus.

Vienpadsmit bērni runā skaidri, taču jauc vārdu locījumus, dzimti vai skaitli, novērojama vienas vai vairāku skaņu nepareiza izruna, vienu skaņu aizstājot ar citu, izlaižot vārdā vienu vai vairākas skaņas. Kā piemēram: „Līta aplis”, „redzēju terizorā” u.c. Klausoties bērnu neprecīzā runā, skolotāja netīši norāda uz nepareizu vārdu, tā dzimti vai locījumu, uzdodot jautājumu, atkārtojot bērna frāzi, lietojot to pareizi. Piemēram: „Vakar rīta aplī mēs redzējām televizorā īsfilmu par to, kā mēdz notikt, ja neievēro grupas noteikumus.

Divi bērni vispār neveido stāstījumu. Daniils bērnodārzu apmeklē ļoti reti, tāpēc ir nedrošs un nevēlas komunicēt. Ar lielu uzmundrinājumu esot 1:1 izdodas saklausīt vien dažus vārdus dzimtajā valodā (krievu). Ģirtam ir izteikti nepareiza skaņu izruna, atdarina tikai atsevišķas skaņas no kurām grūtības veidot vārdus. Emocionāli reaģē uz notiekošo labprāt piedalās rotaļnodarbībās kā klausītājs.

2. Prasme veidot gramatiski precīzus teikumus (skat. tabula 2.3.3)

Tabula 2.3. 3

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis			×		Lieto atsevišķus vārdus, vārdu savienojumus, atbildot uz jautājumiem, stāstījumu neveido
Ance			×		Nepietiekams vārdu krājums, atbild uz jautājumiem vienkāršos nepaplašinātos teikumos teikumos vai tikai ar „jā”, „nē” un „nezinu”
Agate	×				Plašs vārdu krājums, veido gramatiski pareizus teikumus, izmanto jēdzienus “lai”, “bet”
Kate	×				Plašs vārdu krājums, veido gramatiski pareizus teikumus, neietur pauzes stāstījumā teikuma beigās.
Rūta	×				Pietiekams vārdu krājums, veido gramatiski pareizus teikumus, izdara secinājums “lai”, “tāpēc”
Dārta		×			Pietiekams vārdu krājums, neprecīza teikumu uzbūve, nelieto saistvārdus. “ievēroju

					noteikums, būs kārtība grupā”, neizdarot secinājumu “lai”
Marks			×		Runā vārdu savienojumos, veido ļoti īsu stāstījumu tēžu veidā, nosauc darbības, neatklājot, kam tās būtu jāveic un jāievēro.
Darja			×		Nepietiekams vārdu krājums, stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem atsevišķos vārdos vai vārdu savienojumos
Hugo			×		Atbild īsi un konkrēti, stāstījumu neveido
Gabija		×			Lieto vienkāršus paplašinātus teikumus atbilstoši tematam
Emīls			×		Lieto atsevišķus vārdu savienojumus atbildot uz jautājumiem, stāstījumu neveido, nepietiekams vārdu krājums
Annija	×				Ir plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus atbilstoši tematam
Timurs			×		Atbild uz jautājumiem īsi, nepietiekams vārdu krājums latviešu valodā, dzimtajā valodā stāstījumu veido
Marija	×				Ir plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus atbilstoši tematam
Katrīne		×			Pietiekams vārdu krājums, novirzās no stāstāmā temata
Domeniks			×		Nepietiekams vārdu krājums
Edvards		×			Patstāvīgi novirzās no temata, runā daudz, bet ne par tematu
Raivo	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus, lielākoties nenovirzās no temata.
Rebeka	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus, runā tikai par stāstāmo tematu.
Mikūs		×			Nedrošs runātājs, vārdu krājums pietiekams, lieto vienkāršus paplašinātus teikumus
Daniils				×	Nepietiekams vārdu krājums arī dzimtajā valodā, tāpēc nevēlas runāt, bet labprāt klausās
Markuss		×			Lieto vienkāršus paplašinātus teikumus, pietiekams vārdu krājums, bet novirzās no temata.
Elza	×				Runā plaši un daudz, lieto gramatiski pareizus teikumus.

Ģirts				×	Nepareizi artikulē skaņas, no atdarināmajām skaņām nespēj veidot vārdus.
Sofija			×		Nepietiekams vārdu krājums

Secinājumi: Astoņiem bērniem ir plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus paplašinot tos ar īpašības vārdiem, prot veidot salīdzinājuma teikumus atbilstoši tematam. Piemēram Agate teic: „ Esmu klusa un paklausīga ievēroju noteikumus arī tad, kad audzinātāja neredz.” Turpretī Raivo sevi salīdzina ar citiem: „ Es ievēloju noteikumus, bet Edvalds nē, viņš dara blēņas.” (skaņu „r” aizvieto ar „l”)

Sešiem bērniem ir pietiekams vārdu krājums, lai veidotu stāstījumu, lietojot vienkāršus paplašinātus teikumus, nelietojot salīdzinājumus vai īpašības vārdus. Piemēram: „ Es zinu, kādi ir grupas noteikumi.”

Deviņiem bērniem ir nepietiekams vārdu krājums, grūtības patstāvīgi veidot stāstījumu, atbild uz skolotājas jautājumiem. Lai veicinātu monologrunu, pedagogs uzdrošina bērnus ar dialogu, uzslavē, iedrošina, atbalsta. „ Tev viss izdosies, lieliski, ka arī tu ievēro grupas noteikumus, man prieks, ka tu runā ar mani”.

3. Loģiska stāstījuma secība (skat. tabula 2.3.4)

Tabula 2.3. 4

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis			×		Stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem
Ance		×			Stāstījumā nosauc visas darbības jauktā secībā
Agate	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā.
Kate		×			Sasteidz stāstījumu, tāpēc jauc notikumu secību
Rūta	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā.
Dārta		×			Nosauc notikumā iesaistīto personāžu darbības jaucot to secību.
Marks		×			Jauc darbību secību, neuzmanības dēļ
Darja			×		Stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem
Hugo			×		Stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem
Gabija	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā.
Emīls			×		Stāstījumu neveido, atbild uz jautājumiem

Annija	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā.
Timurs		×			Jauc notikumu secību stāstījumā
Marija	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Katrīne		×			Pārsvarā nosauc notikumus jauktā secībā.
Domeniks			×		Stāstījumu neveido, nosauc atsevišķus notikumus
Edvards			×		Stāstījumu neveido, nosauc atsevišķus notikumus
Raivo	×				Stāstījumā ievēro notikumu secību.
Rebeka	×				Stāstījumā ievēro notikumu secību.
Mikus		×			Jauc notikumu secību, nedrošības dēļ, zināšanas labas.
Daniils				×	Stāstījumu neveido
Markuss		×			Stāstījumā iekļauj notikumus nesaistītus ar stāstāmo tematu
Elza		×			Apvieno vairākas tēmas, kā rezultātā haotiska notikumu secība
Ģirts				×	Stāstījumu neveido
Sofija			×		Stāstījumu neveido, nosauc atsevišķus notikumus

Secinājumi: Septiņi bērni stāstījumā ievēro darbību un notikumu loģisko secību.

Deviņi bērni nosauc visas darbības un notikumus, bet jauktā secībā. Par piemēru stāstot par noteikumiem, kurus ievēro atnākot no rīta uz bērnudārzu jauc to secīgumu.” Brokastoju, mazgāju rokas, ienākot sasveicinās”, nosauc visas darbības, bet nepareizā secībā. Septiņi bērni izlaiž stāstījuma posmus. „sasveicinās, brokastoju”, bet pazudusi tik svarīgā roku mazgāšana un 2 bērni neveido stāstījumu vispār. Pedagoģs ar jautājumu palīdzību norāda bērnam uz kļūdām. „Bet vai tu devies brokastīs ar netīrām rokām?”

4. Stāstījumā atklāj attieksmi par stāstāmo tematu (skat. tabula 2.3.5)

Tabula 2.3. 5

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Ance			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Agate	×				Atklāj attieksmi par tematu
Kate		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.

Rūta	×				Atklāj attieksmi par tematu
Dārta	×				Atklāj attieksmi par tematu
Marks		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.
Darja			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Hugo			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Gabija		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.
Emīls			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Anniņa		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.
Timurs		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.
Marija	×				Atklāj attieksmi par tematu
Katrīne			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Domeniks			×		Neatklāj attieksmi par tematu
Edvards		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.
Raivo	×				Atklāj attieksmi par tematu
Rebeka	×				Atklāj attieksmi par tematu
Mikus		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi.
Daniils				×	Neveido stāstījumu
Markuss	×				Atklāj attieksmi par tematu
Elza	×				Atklāj attieksmi par tematu
Ģirts				×	Neveido stāstījumu
Sofija			×		Neatklāj attieksmi par tematu

Secinājumi: Astoņi bērni spēj atklāt attieksmi par tematu. Personalizē to attiecībā uz sevi. Par to liecina šādi izteikumi: „ Es zinu kāpēc jāievēro grupas noteikumi, lai mēs būtu veseli un nenotiek nekas slikts. Man patīk, ja bērni klausu, tad man nesāp ausis no skaļuma” (Markuss) „ Es klausu mammu un audzinātāju, man nepatīk bērni, kuri neklausu, viņi skrien virsū, man tas nepatīk” (Elza)

Septiņi bērni prot pastāstīt kādai jābūt attieksmei atbilstoši tematam, bet neattiecina to uz sevi. Piemēram: „zināt grupas noteikumus ir labi un nezināt slikti, es zinu” (Edvards)

Un astoņi bērni nesaskata kādai jābūt attieksmei atbilstošā situācijā. Pārskatot grupas noteikumus, nesaskata savā rīcībā neko sliktu.

Divi bērni stāstījumu neveido. Te arī nāk talkā dialogs ar bērniem. Pedagoģs ar jautājumu palīdzību iepazīstina ar labu un sliktu rīcību, kāpēc tas ir labi vai slikti. „Tu skrēji grupā, bet kāds ir grupas noteikums par skriešanu? Ejam to aplūkot. Ko redzi attēlā, kas notika, kāpēc? Vai tas bija labi vai slikti? Kā jūtās bērns, kuru pagrūda? Vai tev patīk, ja tev kāds bērns uzskrien virsū?” utml. Ar dialoga palīdzību bērns izprot, ka rīkojies slikti, kā viņš justos tādā situācijā un kāpēc noteikumi ir svarīgi.

5. Analizē savu līdzdalību, personīgo pieredzi (skat. tabula 2.3.6)

Tabula 2.3. 6

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis			×		Neatklāj personīgo līdzdalību
Ance		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Agate	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Kate		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Rūta		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Dārta		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Marks		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Darja			×		Neatklāj personīgo līdzdalību
Hugo		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Gabija	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Emīls			×		Neatklāj personīgo līdzdalību
Annija	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Timurs		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Marija	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Katrīne		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Domeniks		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Edvards		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu

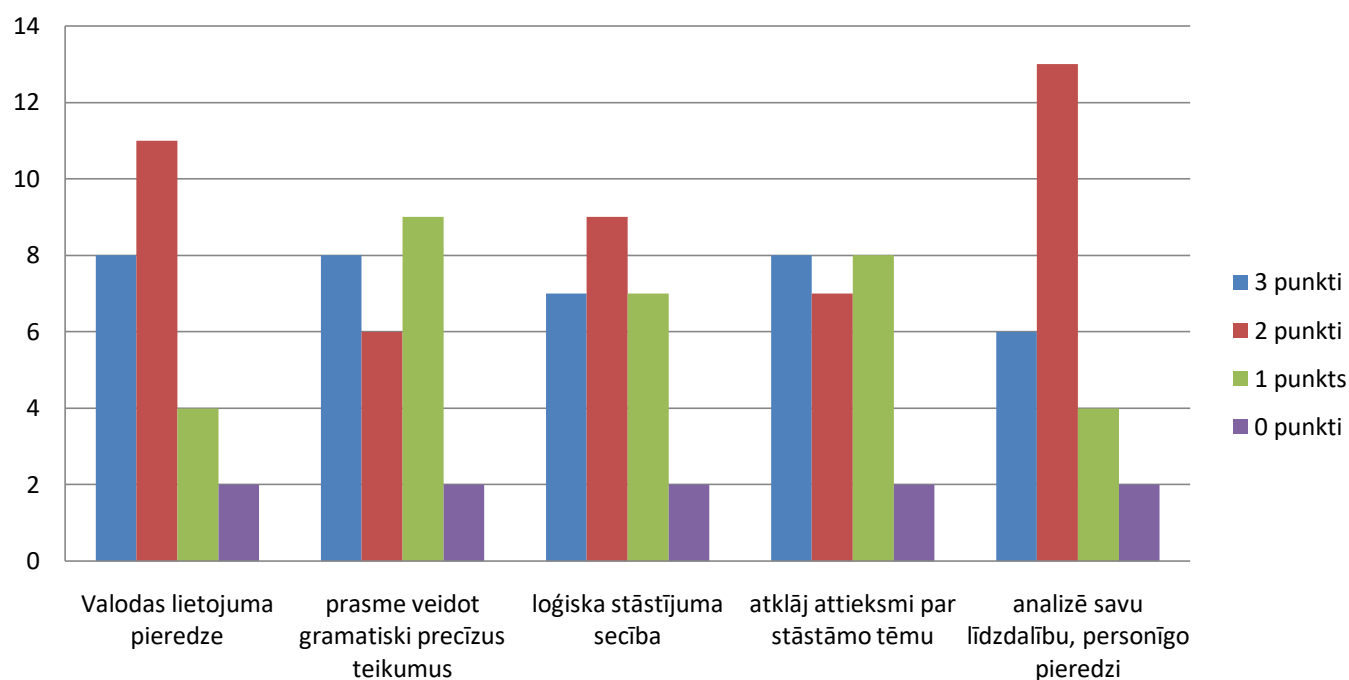
Raivo	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Rebeka	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Mikus		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Daniils				×	Stāstījumu neveido
Markuss		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Elza		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Ģirts				×	Stāstījumu neveido
Sofija			×		Neatklāj personīgo līdzdalību

Secinājumi: 19 bērni prot pastāstīt par savu līdzdalību, darbības, ko veica, bet tikai seši bērni no tiem, spēj atklāt, ko devusi viņu līdzdalība, saredz savu darbību rezultātu. Piemēram, „Ejot gulēt nerunājam, es aizveru aciņas un atpūšos, nekas ja neguļu, bet netraucēju citiem”. (Marija) „Ja mēs visi mierīgi gulēsim, tie kuriem nāk miedziņš varēs gulēt” (Rebeka)

Četri bērni nosauc veiktās darbības, bet nepersonalizē tās. Piemēram, rīta aplī uz skolotājās lūgumu nosaukt kādus grupas noteikumus zin un kā tos ievēro, šie bērni tikai nosauc noteikumus. „Grupā draudzējas puisīši un meitenītes, grupā nedrīkst skraidīt” (Emīls). „Grupas bērniem nevar kost vai sist, arī mest ar mantām nevar”. (Sofija) u.c. Divi bērni stāstījumu neveido.

Pirmā pētījuma kopsavilkumu autore atspoguļo diagrammā. (skat. attēls 2.3.1)

Pirmā vērojuma kopsavilkums

Attēls 2.3. 1

Mēneša plāns (17.02.2020. – 17.03.2020.)

Tabula 2.3. 7

Bērnu vecums	II pakāpe (4 -5 gadi)
Temats	Gaisma un ēna
Ziņa bērnam	Gaismas ceļš jeb kā radās gaisma. Ēnas parādīšanās un kā es varu radīt ēnu patstāvīgi.
Sasniedzamie rezultāti (SR):	
Tematam	<ul style="list-style-type: none"> Nosauc un atšķir dabīgo apgaismojumu atbilstoši diennakts laikam un laikapstākļiem. Nosauc kā rodas ēna, nosaka pareizu ēnas krišanas virzienu. Prot radīt ēnu patstāvīgi. Atšķir dabīgo apgaismojumu un mākslīgo. Atklāj gaismas ceļu jeb mākslīgā apgaismojuma rašanās posmus no uguns līdz mūsdienu apgaismojuma ierīcēm.
Caurviju prasmēm	<p><u>Kritiskā domāšana, pašvadīta mācīšanās, pilsoniskā līdzdalība, sadarbība, digitālā, jaunrade un uzņēmējspēja</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Kritiskā domāšana- Formulē vienkāršas sakarības un darbību secību, nosaka pazīstamu situāciju, notikumu cēloņus un sekas (parādoties saulei redzam ēnu, ja saule paslēpjas aiz mākoņa, ēna pazūd. Ja līst saulainā laikā varam novērot varavīksni) Pašvadīta mācīšanās- ievēro dienas kārtību, spēj pagaidīt, spēj paveikt darbību līdz galam. Darbojas patstāvīgi,

	<p>novērtē savu sasniegumu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pilsoniskā līdzdalība- Piedalās drošības noteikumu izstrādāšanā – elektroenerģijas taupīšana, dalās pašpiederzē (drošība ar uguni, drošība diennakts tumšajā laikā), piedalās batariju vākšanā. • Sadarbība- sadarbojas divatā un apakšgrupā kopīga mērķa īstenošanai • Digitālā- Izprot digitālās tehnoloģijas (mācās darboties pie interaktīvās tāfeles)
Vērtībām/tikumiem	<p><u>atbildība</u>, <u>centība</u>, drosme, godīgums, <u>gudrība</u>, laipnība, līdzcietība, mērenība, savaldība, solidaritāte, <u>taisnīgums</u>, tolerance</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atbildība- rūpējas par kārtību savā mantu skapī, rūpējas par savu un grupas augiem. • Centība- neatlaidīgi iet uz savu mērķi (bērni, kuri atpaliek no pārējiem, labprāt strādā individuāli, cenšas tikt līdzī pārējiem) • Gudrība- jaunas zināšanas par gaismas un ēnas rašanos. • Taisnīgums- spēja sagaidīt savu kārtu, ļaujot katram bērnam apgūt jaunās tehnoloģijas, zin ka katram ir tiesības mēģināt. (darbs pie interaktīvās tāfeles)
Sasniedzamie rezultāti mācību jomām:	
Valodu mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • Vārdu krājuma paplašināšana, apgūstot jauno tēmu • iepazīst sev nozīmīgus burtus (raksta savu vārdu, cenšas nosaukt katru skaņu) • Spēj saklausīt pirmo skaņu vārdā • raksta burtu elementus neierobežotā laukumā • izsaka savas domas, emocijas, pievērš uzmanību teiktā saturam un intonācijai
Dabaszinātņu mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • stāsta par novērotajām pārmaiņām dabā, mainoties diennaktij un laikapstākļiem • praktiskā darbībā iepazīst ozolzīļu, kastaņu, čiekuru, pupiņu, pīlādžu, priežu, smilšu un akmens īpašības. • atšķir un nosauc dzīvniekus pēc to ārējām pazīmēm • izprot augu dzīves ciklu.
Matemātikas mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • apgūst skaitļa sastāvu 10 apjomā, skaitu apzīmējot ar atbilstošu ciparu • atbilstoši noteiktam nosacījumam veido ritmiskas rindas • saskatā telpā, plaknē norādītās figūras. • orientējas telpā un plaknē, lieto jēdzienus virs, zem, pie, aiz, blakus, pa labi, pa kreisi • lieto jēdzienus vairāk, mazāk, tikpat • nosaka daudzumu un garumu ar nosacītiem mēriem (cik

	saujas zemes, cik soļu)
Sociālā un pilsoniskā mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • Novērtē paša izvēlētu un patstāvīgi veiktu darbību. • atšķir labu rīcību no sliktas (uguns, drošība uz ielas) • Piedalās drošības noteikumu apspriešanā
Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un, ja nepieciešams, kombinē tos. • apgūst bumbiņu virpināšanas tehniku • dzied, muzicē, dejo • griež, līmē, krāso, radoši noformē savu darbu. • izspēlē pašu izdomātu sižetu (ēnu spēles)
Tehnoloģiju mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • apgūst dzijas tinumu • apgūst sveču darināšanas tehniku • iepazīst mūsdienu tehnoloģijas (planšetdatora savienošanu ar grupas TV, zibatmiņas ievietošanu TV, interaktīvo tāfeli) • veido un savieno detaļas, iegūst sev vēlamu formu no piedāvātā materiāla (plastelīns, playdoh, lego) • Tur un pareizā satvērienā lieto rakstāmpiederumus un darbarīkus.
Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	<ul style="list-style-type: none"> • Pārvietojas dažādās vidēs pēc nosacījuma: soļo, skrien, rāpo, lien, lec, mācās noturēt līdzsvaru • Pārvar šķēršļus dažādos veidos pēc paša un /vai skolotāja izvirzītajiem nosacījumiem • attīsta sīko pirkstu muskulatūru

Pieredzes stāsts par elektroenerģijas taupīšanu. Piedalījāties izlietoto bateriju vākšanā. Ieviesām noteikumu par elektroenerģijas taupīšanu grupiņā. Slēdzot ārā gaismu telpās, kurās neuzturamies, atgādinām viens otram to darīt. Brīvajā laikā, ja neviens neskatās grupas TV, jālūdz audzinātāja to izslēgt. Atkārtotais pētījums veikts nākamā mēneša temata ietvaros. (skat. tabula 2.3.7)

1. Saprotama, izprotama valoda (skat. tabula 2.3.8)

Tabula 2.3. 8

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis		×			Ir manāma izaugsme. Veido stāstījumu, īsu, grūti izprotamu, nepareizo skaņu izrunas dēļ.
Ance		×			Joprojām jauc dzimtes, bet jau pati sevi palabo.
Agate	×				Veido labi saprotamu stāstījumu, lieto pareizas runas intonācijas
Kate	×				Ir uzlabojums, tagad lieto pareizas runas intonācijas, joprojām sasteidz stāstījumu
Rūta	×				Stāstījums kļuvis pārliecinošāks, runā raitāk un drošāk.
Dārta	×				Ir izaugsme, pārvarēts kautrīgums, atšķir un lieto

					pareizo dzimti.
Marks		×			Joprojām neizrunā skaņu “r”, stāstījumu veido saprotamu
Darja		×			Ir izaugsme. Manāmi palielinājies vārdu krājums latviešu valodā. Veido īsu stāstījumu.
Hugo			×		Uz skolotājas jautājumiem atbild īsi, novērots, ka runājot ar vienaudžiem bez pieaugušo klātbūtnes, runa ir plašāka.
Gabija	×				Stāstījums saprotams, vairs nesasteidz stāstāmo jūtas drošāk
Emīls		×			Runā ir daudz neprecīzu skaņu, stāstījums īss, grūti izprotams.
Annija	×				Runa ļoti laba, bet joprojām ļoti klusa.
Timurs		×			Ir izaugsme. Paplašināja vārdu krājumu latviešu valodā, veido īsu stāstījumu.
Marija	×				Jau tikai retos gadījumos papildina runas intonāciju, tagad lieto pārsvarā atbilstošu intonāciju
Katrīne		×			Vēl nedaudz jauc skaitli, bet pati sevi palabo.
Domeniks		×			Joprojām stāstījumu veido divās valodās, bet vairs nevelk skaņas.
Edvards		×			Mazāk izmanto pamazinājumu formas, bet joprojām daudz runā mīļvārdos.
Raivo		×			Joprojām skaņu “R” aizstāj ar “L”
Rebeka	×				Stāstījums saprotams, ievēro intonācijas.
Mikus		×			Joprojām runā lēni un nepārliecināti, bet jau mazāk lieto jautājuma intonācijas, pārliecinātāks par savu stāstījumu
Daniils				×	Joprojām nerunā latviešu valodā, vien dažus vārdus dzimtajā valodā, bet arī tie neatbilst tēmai.
Markuss		×			Sācis lietot pareizu skaitli attiecībā uz sevi, vēl jauc skaitli runājot par citiem
Elza	×				Stāstījuma iesākšana vairs nesāgādā grūtības, joprojām runā daudz, bet jau labprāt klausās arī vienaudžus

Ģirts				×	Parādās pirmie vārdi “ jā” un “nē”, izrunā gari velkot skaņu
Sofija		×			Runājot vairāk atšķir skaņu “L”, “l”, “N”, “n” lietošanu, bet joprojām jauc dzimti

Secinājumi: Četriem bērniem ir novērojams izteikts uzlabojums. Lejupslīde nav novērota. Bērnu esošās prasmes nav pasliktinājušās, lai gan dažiem ir bijis posms, kura laikā neapmeklēja bērnudārzu, slimības un citu iemeslu dēļ. Tas ir pozitīvs rādītājs, ka arī laikā, kad runa netiek vingrināta tā nepasliktinās. Neliels uzlabojums ir katram no bērniem, jo pēc pirmās izpētes ir izcelti, katram bērnam kritēriji, kuri jāuzlabo un ikdienā tie tiek vingrināti individuālajās sarunās. Piemēram, atnākot uz bērnudārzu, kamēr bērnu skaits ir neliels, skolotāja veido dialogu ar atnākušo bērnu 1:1, liekot uzsvaru uz tā kritērija, kuru konkrētam bērnam jāpildveido. Arī dienas gaitā pieaicina uz sarunu bērnus pa vienam. Līdzīgi arī vakaros, kad bērnu skaits pavisam neliels.

Tikai vienam bērnam nav uzlabojumu latviešu valodas apguves izaugsmē. Mudinot vecākus palīdzēt bērnam valodas apgūvē, saņemts noraidījums un nesapratne no vecāku puses. Bērns tiek vests uz pirmsskolas izglītības iestādi, tad lai arī mēs mācam viņam valodu. Dzimtajā jeb krievu valodā, runa kļuvusi skaidrāka, bet latviešu valodā vārdu krājuma nav, atsakās pat atkārtot vārdus latviešu valodā. Turpinam darbu ar vecākiem, mudinot regulāru pirmsskolas izglītības iestādes apmeklējumu, kas joprojām ir neregulārs.

Ģirtam parādās pirmās pareizās skaņas un pirmie īsie vārdi. „ Jā”, „ nē”, „es”, „mamma”

2. Prasme veidot gramatiski precīzus teikumus (skat. tabula 2.3.9)

Tabula 2.3. 9

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis		×			Izaugsme. Veido vienkāršus īsus teikumus atbilstoši tematam.
Ance		×			Izaugsme. Veido vienkāršus paplašinātus teikumus par tematu, palielinājies vārdu krājums.
Agate	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus
Kate	×				Ir uzlabojums, ietur pauzes teikuma beigās.
Rūta	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus.
Dārta	×				Izaugsme. Veido gramatiski pareizus, paplašinātus un saliktos teikumus atbilstoši tematam.

Marks		×			Izaugsme. Veido vienkāršus paplašinātos teikumus atbilstoši tematam, pieaudzis vārdu krājums.
Darja		×			Palielinājies vārdu krājums latviešu valodā, veido vienkāršus paplašinātos teikumus, atbilstoši tematam.
Hugo		×			Ar uzmundrinājumu veido īsu stāstījumu, izmanto vienkārši paplašinātos teikumus
Gabija	×				Izaugsme. Runā garākos teikumus, veido salīdzinājumus
Emīls			×		Vārdu krājums ir uzlabojies, bet stāstījumu neveido, atbild īsi uz konkrētiem jautājumiem.
Annija	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus atbilstoši tematam
Timurs		×			Palielinājies vārdu krājums latviešu valodā, veido vienkāršus teikumus atbilstoši tematam.
Marija	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus atbilstoši tematam
Katrīne		×			Joprojām novirzās no stāstāmās tēmas, patīk būt uzmanības centrā, runā vienkāršos paplašinātos teikumus.
Domeniks		×			Paplašinās vārdu krājums, nenovirzās no tēmas, iepriekš runāja par to ko vēlas pats, nevis par to, ko tiek prasīts. Veido vienkāršus teikumus.
Edvards		×			Apguvis iemaņas runāt par tematu, mazāk novirzās no tā, runā vienkāršos paplašinātos teikumus.
Raivo	×				Iemācījies kontrolēt sevi un nenovirzīties no temata
Rebeka	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus atbilstoši tematam
Mikus		×			Runā droši vienkārši paplašinātos teikumus
Daniils				×	Joprojām ir klausītājs ne runātājs, atbild īsi konkrēti, bet ne vienmēr un dzimtajā valodā
Markuss		×			Arī Markuss iemācījies nenovirzīties no temata, runā

					vienkāršos paplašinātos teikumos.
Elza	×				Plašs vārdu krājums, lieto gramatiski pareizus teikumus atbilstoši tematam
Ģirts				×	Parādījās pirmie īsie vārdi, bet teikumus vēl neveido
Sofija		×			Drosmīgāka sarunai, pēc vairākām individuālajām sarunām ar uzmundrinājumiem un iedrošinājumiem, jūtas drošāka runājot arī kolektīvi, plašāks vārdu krājums, veido vienkāršus paplašinātos teikumus par tematu.

Secinājumi: Astoniem bērniem ir acīmredzami uzlabojumi prasmē veidot gramatiski precīzus teikumus, izaugsme atbilstoša individuālajām spējām.

Kā iemesls izaugsmei var būt temata aktualitāte, jo ir izveidojusies „pašpieredze”. Liela daļa grupas biedru arī mājās taupa elektroenerģiju, ko labprāt ievēro arī grupas telpā, mudinot arī viens otru, atgādinot izslēgt gaismu pametot telpu. Arī konkurss par izlietoto bateriju vākšanu veidoja pašpieredzi, bērni savās ģimenēs krāja baterijas, lai iespējami daudz atnestu uz pirmsskolas izglītības iestādi.

Arī individuālā darba augļi redzami izaugsmē. Bērni paliek atvērtāki sarunai, labprāt dalās savā pieredzē, ir ieinteresēti arī uz klausīt citus.

3. Loģiska stāstījuma secība (skat. tabula 2.3.10)

Tabula 2.3. 10

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis		×			Atraisoties valodai, izrunājot pareizi skaņas, izrunājot pilnus vārdus, nenoraujot galotnes, runa paliek saprotamāka, spēj nosaukt notikumu darbības, bet jautā to secību.
Ance		×			Jautā notikumu secību, bet nosauc visus notikumu posmus
Agate	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Kate		×			Joprojām sasteidz stāstāmo.
Rūta	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Dārta	×				Apguvusi prasmi stāstījumā ievērot notikumu secību.
Marks		×			Joprojām neuzmanīgs, tāpēc jautā notikumu secību
Darja		×			Jau spēj nosaukt visas notikuma

					darbības.
Hugo		×			Stāstījumu veido īsu nosaucot vien visas darbības jauktā secībā
Gabija	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Emīls		×			Nosauc darbības, veido īsu stāstījumu
Annija	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Timurs		×			Jauc notikumu secību
Marija	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Katrīne		×			Jauc notikumu secību
Domeniks		×			Paplašinoties vārdu krājumam, nosauc galvenās notikumu darbības.
Edvards		×			Veido vienotu stāstījumu, bet nereti jauc notikumu secību.
Raivo	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Rebeka	×				Ievēro notikumu secību stāstījumā
Mikus		×			Jauc notikumu secību, reizēm pats sevi palabo
Daniils				×	Stāstījumu neveido
Markuss		×			Jauc notikumu secību
Elza		×			No temata vairs nenovirzās, bet steidzas, tāpēc jauc notikumu secību
Ģirts				×	Stāstījumu neveido
Sofija		×			Palielinājies vārdu krājums, nosauc notikumu darbības jauktā secībā.

Secinājumi: Loģiska stāstījuma secības ievērošanā, izaugsme redzama sešiem bērniem. Galvenais iemesls tam ir individuālais darbs un vārdu krājuma paplašināšana. Arī temata aktualitātei ir liela nozīme, ja bērnam ir veidojusies pašpieredze, bērns pārzin notikumu secību.

Temata ietvaros izgatavojām grupas noteikumus, lai taupītu elektroenerģiju un kopīgi tos ievērojam. Dalamies ar pieredzi mājās, mudinot citus to pamēģināt. Arī citās pirmsskolas izglītības telpās ievērojam šos noteikumus, ejot uz mūzikas un sporta nodarbībām, slēdzam ārā gaismu gaitenā, kad esam izgājuši tiem cauri, tāpat redzot nenodzēstu gaismu par to informējam audzinātāju. Tā katram ir radusies pašpieredze arī tiem, kuri mājās to nedara, tāpēc loģiska secība izveidojās kā ikdienas ieradums ievērot grupas noteikumus.

4. Stāstījumā atklāj attieksmi par stāstāmo tematu (skat. tabula 2.3.11)

Tabula 2.3. 11

Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis		×			Nosauc, kas ir labi un kas slikti, neatklāj personīgo attieksmi
Ance		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tēmu, neatklāj personīgo attieksmi
Agate	×				Atklāj attieksmi par tematu
Kate		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi
Rūta	×				Atklāj attieksmi par tematu
Dārta	×				Atklāj attieksmi par tematu
Marks		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi
Darja		×			Saskata un nosauc kādai jābūt attieksmei par stāstāmo tematu.
Hugo			×		Neatklāj kādai jābūt attieksmei
Gabija		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi
Emīls			×		Neatklāj kādai jābūt attieksmei
Annija	×				Atklāj attieksmi par tematu
Timurs		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi
Marija	×				Atklāj attieksmi par tematu
Katrīne		×			Spēj runāt par to, kādai jābūt attieksmei. Iepriekš izvairījās no jautājumiem par attieksmi un par to, kas vispār ir labi un slikti.
Domeniks		×			Nosauc kādai būtu jābūt attieksmei, neatklāj personīgo attieksmi.
Edvards		×			Nosauc kādai būtu jābūt attieksmei, neatklāj personīgo attieksmi.
Raivo	×				Atklāj attieksmi par tematu
Rebeka	×				Atklāj attieksmi par tematu
Mikus		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi
Daniils				×	Neveido stāstījumu
Markuss	×				Atklāj attieksmi par tematu
Elza	×				Atklāj attieksmi par tematu
Ģirts				×	Neveido stāstījumu
Sofija		×			Atklāj kādai jābūt attieksmei par tematu, neatklāj personīgo attieksmi

Secinājumi: Manāma izaugsme ir 5 bērniem. Bērnu valoda ir atraisījies. Runā drošāk un pārliecinātāk. Runā daudz vairāk, bet attieksmi atklāj tikai ar konkrētu jautājumu palīdzību. “ Vai tā ir laba vai slikta rīcība?, kā tavuprāt viņš rīkojās?, kā vajadzētu rīkoties?, kā tavuprāt viņš jutās?” utml. Atklājot attieksmi caur dialogu nevis savā stāstījumā.

5. Analizē savu līdzdalību, personīgo pieredzi (skat. tabula 2.3.12)

Tabula 2.3. 12

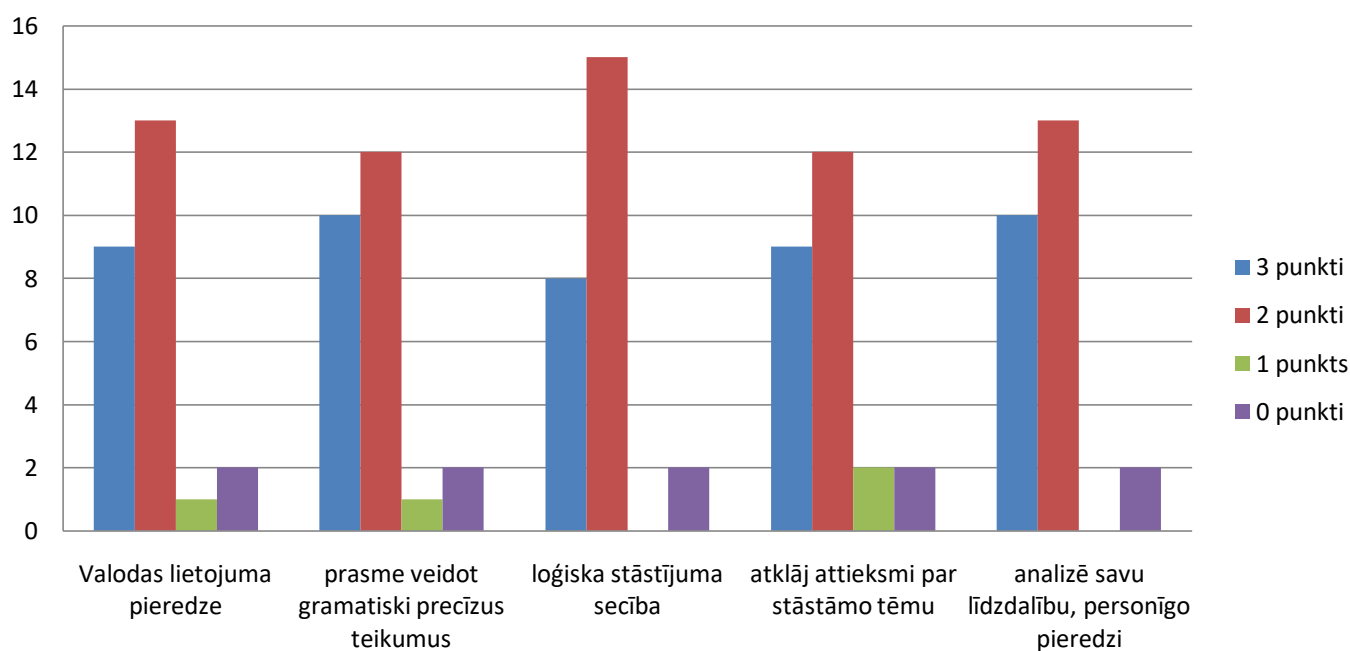
Bērna vārds	3 punkti	2 punkti	1 punkts	0 punkti	Piezīmes
Reinis		×			Spēj pastāstīt par savu līdzdalību.
Ance		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Agate	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Kate	×				Saskata savas līdzdalības ieguldījumu, ko iepriekš nespēja nosaukt.
Rūta	×				Saskata savas līdzdalības ieguldījumu, ko iepriekš nespēja nosaukt.
Dārta	×				Saskata savas līdzdalības ieguldījumu, ko iepriekš nespēja nosaukt.
Marks		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Darja		×			Ir izaugsme atbilstīgi visu kritēriju saturam, pateicoties vārdu krājuma paplašināšanai latviešu valodā.
Hugo		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Gabija	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Emīls		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Annija	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Timurs		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Marija	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Katrīne		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Domeniks		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Edvards		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Raivo	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko

					deva personīgais ieguldījums
Rebeka	×				Stāsta par savu līdzdalību un ko deva personīgais ieguldījums
Mikus		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Daniils				×	Stāstījumu neveido
Markuss		×			Stāsta par savu līdzdalību, neizprot personīgo ieguldījumu
Elza	×				Nosauc kāds ir ieguvums no pašas līdzdalības.
Ģirts				×	Stāstījumu neveido
Sofija		×			Atklāj savu līdzdalību.

Secinājumi: Manāma izaugsme septiņiem bērniem. Galvenais iemesls tam, ka līdzdalība notika grupā. Par to rīta apļos tika runāts, ko mēs daram un kāds ir ieguvums, kā arī dalījāmie pašpiederzē mājās. (elektroenerģijas taupīšanas paņēmieni). Ievērojām noteikumus visās pirmsskolas izglītības iestādes telpās, mudinājām arī citus to darīt. Ir bijuši gadījumi, kad grupas bērni citu grupu audzinātājām un medmāsai atgādināja, ka atstājušas ieslēgtu gaismu pirmsskolas gaitēnos, tas parāda to, cik nopietni bērni ir uztvēruši šo tēmu.

Atkārtotā pētījuma kopsavilkumu autore atspoguļo diagrammā. (skat. attēls 2.3.2)

Atkārtotā vērojuma kopsavilkums

Attēls 2.3. 2

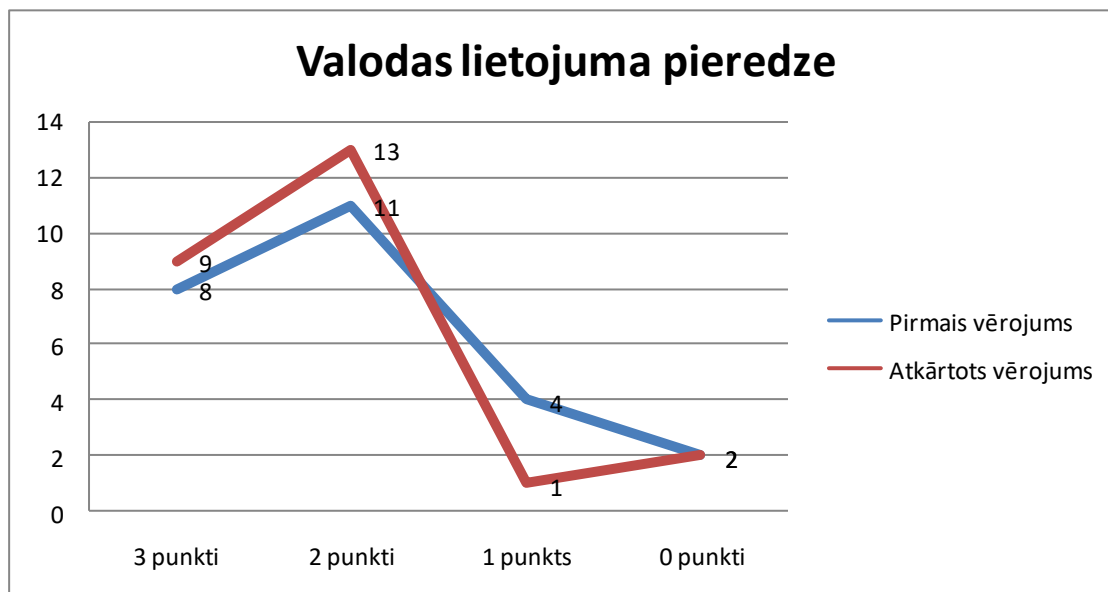
2.4. Pedagoģa izmēģinājums darbībā un pētījuma rezultātu analīze

Vienas rotaļnodarbības apraksts stāstītprasmes veicināšanai, kas sekmē bērnu personīgos rādītāju uzlabošanu, iegūstot augstāku punktu skaitu 1. kritērijā (skat. tabula 2.4.1)

Tabula 2.4. 1

Dienas rīts	Skolotāja darbība	Piezīmes
Rīta aplis	Piedāvā kopīgi nodziedāt sasveicināšanās dziesmu. Labrīt, labrīt, man prieks tevi redzēt x2 Sasit plaukstu, pasmaidī un ar mani draudzējies x2 Labrīt, labrīt, man prieks tevi redzēt x2 Pastiepies, pietupies un ar mani draudzējies x2 Labrīt, labrīt, man prieks tevi redzēt x2 Piesit kājas, apgriezies un ar mani draudzējies x2 Dziedot izteikti izrunā katru skaņu un rāda atbilstošas kustības.	Prasme rodas vingrinājumu gaitā, tāpēc katru rītu dziedot dziesmu precīzi izrunājot skaņas, pilnveidojas skaņu izrunas prasme
Darbs centros	Mākslas centrā, vielas nostiprināšanai lūdz uzzīmēt” ko man patīk darīt kopā ar draugiem”. Kad bērni prezentē savus darbus, skolotāja dialoga veidā liek uzsvāru uz dzimti, skaitu, locījumu. “ Vai tā ir tava (tavs) labākā (labākais) draudzene (draugs)? Ko viņa (viņš) dara? Vai jūs kopā bieži to darāt? Vai jūs to darīsiet arī rīt? u.c	Netīši sarunas veidā, norāda uz dzimti, skaitu, locījumu. Ar intonācijas palīdzību uzsverot vārdus, kuri to raksturo.
Pastaiga	Kustību rotaļa. Bērni sadalās pāros, paņem uz diviem vienu konusu. Nostājas viens otram pretī,	Nostiprina jaunos vārdus, skaņu izrunu,

	konuss zemē starp pāriniekiem. Skolotāja sauc ķermeņa daļas, bērniem uz sevis tās jārāda. Brīvi izvēlētā brīdī skolotāja ķermeņa daļas vietā sauc “konuss”, bērniem jāpaņem rokās konuss, kurš no pāra to izdarīja pirmais tam viens punkts. Pāri mainās un spēle turpinās līdz kāds no dalībniekiem sakrāj 5 punktus un uzvar spēlē.	veiklību.
Pēcpusdienas cēliens	Skolotāja kopā ar bērniem pārrunā, ko šodien darījuši, ko jaunu apguvuši. Kas veicies vislabāk, kas nav tik labi paveicies.	Refleksija

Attēls 2.4. 1

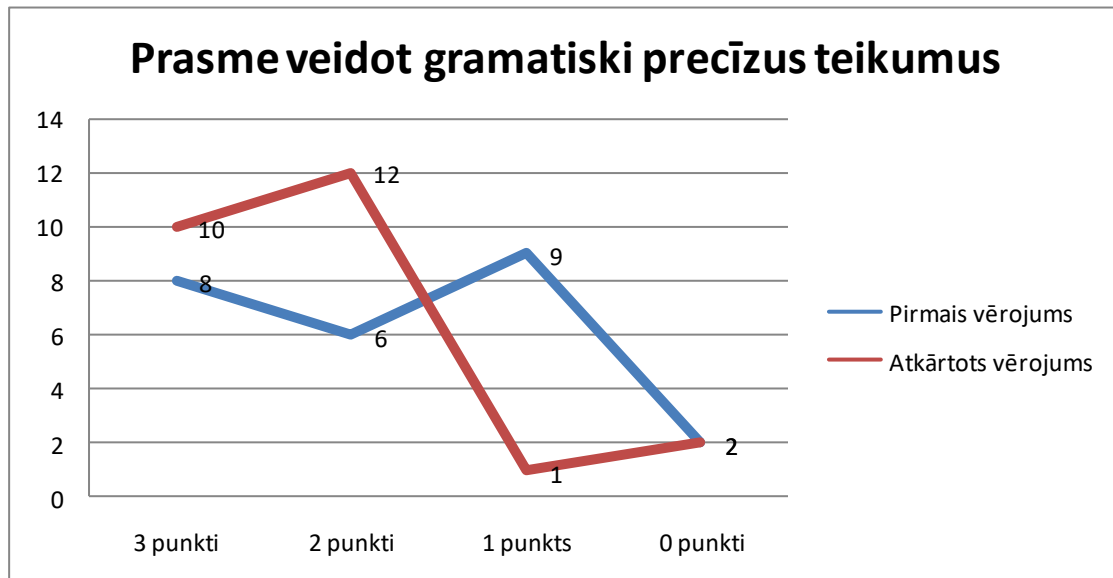
Valodas lietojuma pieredzē 3 punktus ieguvuši par 4 % vairāk bērnu; 2 punktus ieguva par 8 % vairāk bērnu, turpretī 1 punktu ieguvuši par 12 % mazāk bērnu. (skat. attēls 2.4.1)

Vienas rotaļnodarbības apraksts gramatiski precīzas runas pilnveidei, kas sekmē bērna personīgo rādītāju uzlabošanu, iegūstot augstāku punktu skaitu 2. kritērijā (skat. tabula 2.4.2)

Tabula 2.4. 2

Dienas rits	Skolotāja darbība	Piezīmes
Rīta aplis	Kopā ar “ gudro kucēnu”, piedāvā bērniem iemācīties dziesmiņu un reizē ķermeņa daļu nosaukumus. Man ir galva, pleci, rokas un kājas x2 Arī ausis, acis, mute, deguns Un tas viss pieder man, pieder man! Dziedot rāda uz ķermeņa daļām.	Paplašina vārdu krājumu ar ķermeņa daļu nosaukumiem.
Darbs centros	Pēc dotā parauga saliek vārdus atbilstoši tēmai (burti uz koka ripiņām). Kad vārdi salikti lasa kopā ar bērnu. “ vai vari nosaukt pirmo skaņu vārdā?”	Nostiprina rīta aplī apgūtos vārdus.
Pastaiga	Piedāvā spēli “ zaķīšu pirtiņa”. Izlozē, kurš būs suns. Zaķi skaita kopā un rāda: Pičiņu, pačiņu- austiņām Modriņi, modriņi sadzirdēt tām! Pičiņu, pačiņu- actiņām	Paplašina vārdu krājumu

	Tāliņi, tāliņi saredzēt tām! Pičiņu, pačiņu- kājiņām Viegliņi, viegliņi patecēt tām! Zaķi mūk un visām pusēm, suns ķer, noķertais zaķis nu ir suns.	
Pēcpusdienas cēliens	Pārrunu laikā atsaucam atmiņā jaunus vārdus. Atsaucam atmiņā arī rotaļu par zaķīšu pirtiņu. “kāpēc zaķi mazgā ausis?” (acis, kājas) Iepazīstina ar darbības vārdiem.	Paplašina vārdu krājumu ar darbības vārdiem.

Attēls 2.4. 2

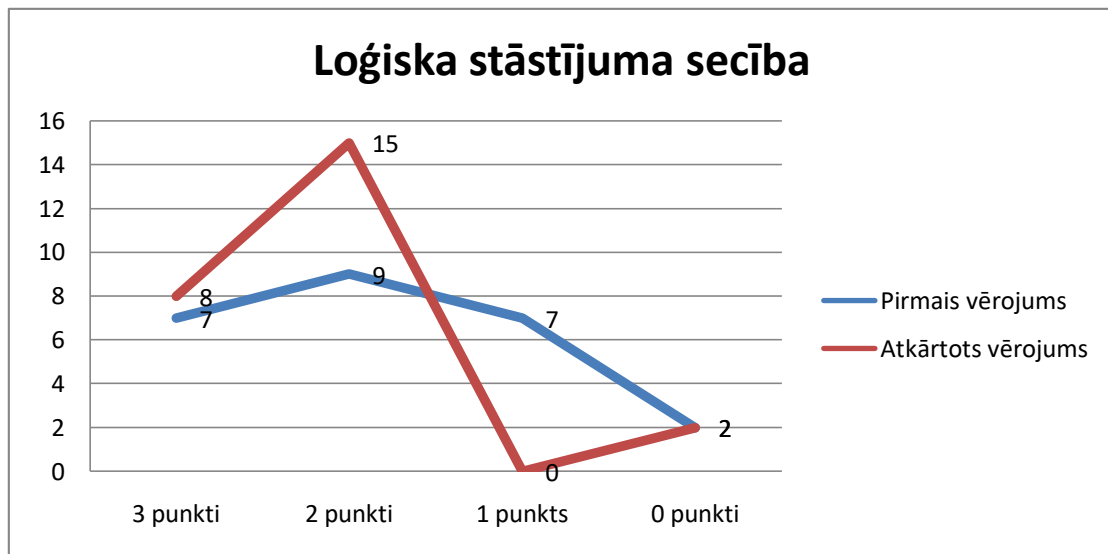
Prasmē veidot gramatiski precīzus teikumus 3 punktus ieguvuši par 8 % vairāk bērnu; 2 punktus ieguva par 24 % vairāk bērnu, turpretī 1 punktu ieguvuši par 32 % mazāk bērnu. (skat. attēls 2.4.2)

Vienas rotaļnodarbības apraksts loģiska stāstījuma izklāsta veicināšanai, kas sekmē bērna personīgo rādītāju uzlabošanu, iegūstot augstāku punktu skaitu 3. kritērijā (skat. tabula 2.4.3)

Tabula 2.4. 3

Dienas rīts	Skolotāja darbība	Piezīmes
Rīta aplis	Pārrunājam dienas režīmu, saucot veicamās darbības. “ ko mēs darām no rīta ienākot grupā?” (jautājumus uzdod atbilstoši bērnu atbildēm, lai veidotos loģiska notikumu secība) Sasveicināties-mazgājam rokas-spēlējamies vai pildam darbiņus- sagaidām un pasveicinām grupas biedrus-kārtojam savas darba vai spēļu vietas-mazgājam rokas- brokastojam- mazgājam rokas, muti- ejam uz rīta apli.	Apgūst cik nozīmīgi ir ievērot darbību secību. Piemēram, vispirms mazgā rokas, lai brokastotu ar tīrām rokām.
Darbs centros	Dabas centrā saliek zieda dzīves ciklu pareizā secībā. Lūdz bērniem pastāstīt par posmiem, piedalās diskusijā par notikumu secību.	Arī zieda dzīves ciklā svarīga ir loģiska secība.
Pastaiga	Piedāvā iziet veiklības un līdzsvara trasi” meža	Praktiskā darbībā

	taka” (PII teritorijā veidota trase kokos). Pārkāpjot trases lietošanas noteikumus, izlaižot posmus, bērni traucē viens otram. Skolotāja skaidro ka arī pārvarot šķēršļu joslu ir jāievēro secība, no tās ir atkarīga mūsu pašu drošība.	iepazīst secīguma nozīmi sadzīvē.
Pēcpusdienas cēliens	Diskusija par secīguma ievērošanas nozīmi. Skolotāja min piemēru no dzīves, kur mēs ievērojam secību. Mūsu rīts. Pamostamies, saģērbjamies, rīta tualete, brokastis, tīram zobus, dodamies uz darbu vai bērnudārzu. Piedāvā bērniem minēt savus piemērus, kur mēs ievērojam secīgumu.	Veicina stāstītprasmi, ievērojot loģisku notikumu secību.

Attēls 2.4.3

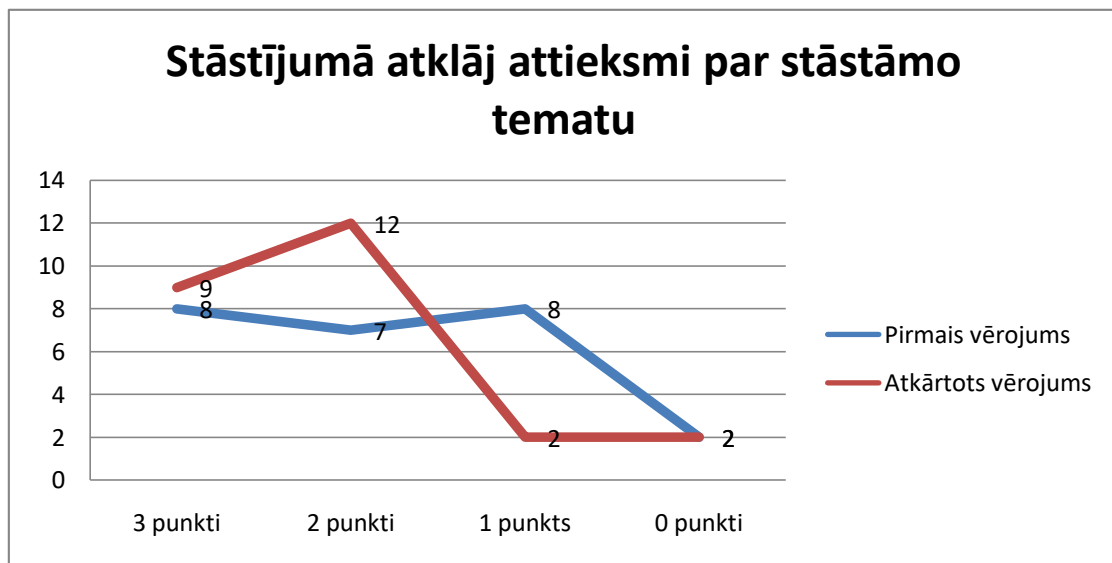
Loģiskā stāstījuma secībā 3 punktus ieguvuši par 4 % vairāk bērnu; 2 punktus ieguva par 24 % vairāk bērnu, turpretī 1 punktu ieguvuši par 28 % mazāk bērnu. (skat. attēls 2.4.3)

Vienas rotaļnodarbības apraksts attiekmes raksturošanas stāstījumā sekmēšanai, kas veicina bērna personīgo rādītāju uzlabošanu, iegūstot augstāku punktu skaitu 4. kritērijā (skat. tabula 2.4.4)

Tabula 2.4.4

Dienas rīts	Skolotāja darbība	Piezīmes
Rīta aplis	Rāda bērniem attēlus ar grupas noteikumiem. “ ko bērni dara šajā attēlā, vai tas ir labi? Kā būtu jārikojas attēlotajā situācijā? Kopīgi salīmē grupas noteikumu piktogramas uz guļamistabas durvīm bērnu acu augstumā.	Ar diskusijas palīdzību māca atšķirt labu rīcību, uzvedību no sliktas.
Darbs centros	Pie grupas noteikumu pārkāpumiem dienas gaitā, individuāli ar pārkāpēju dodas pie grupas noteikumiem. Lūdz, lai atrod un parāda piktogrammu ar noteikumu, kuru pārkāpis. Piemēram par skriešanu grupā. Kas var notikt, ja grupā skrien? Kā jūtas bērns, kuram uzskrēja virsū, apgāza, pagrūda? Kā justos tu, ja tev uzskrietu grupasbiedrs? Palīdz izprast, ka rīkojies slikti un kādas sekas tas rada uz mūsu drošību. Aktualizē	Ar reāliem piemēriem ikdienas gaitā, norāda uz sliktu rīcību un tās radītajām sekām.

	drošības noteikumus katrā centrā, pareiza darbarīku turēšana, pareiza šķēru lietošana un nešana u.c.	
Pastaiga	Rotaļa “ luksafors”. Skolotāja centrā, bērni apkārt veido apli. Skolotājam rokās sarkana un zaļa kartiņa. Kad paceļ zaļo bērni skrien uz apli, tiklīdz zaļā nomainās un sarkanu, strauji jāapstājas, kuri neapstājās iet vidū, uzvar uzmanīgākais un kļūst par luksaforu.	Praktiski spēles veidā iepazīst, kas var notikt neievērojot drošības noteikumus, luksafora signālu.
Pēcpusdienas cēliens	Skolotāja iepazīstina ar grāmatu “ uzmanies uz ielas” (Madris, 1999 no sērijas kādēļ?, kāpēc?, kā tā?) aplūkojot attēlus diskutē par labu un sliktu rīcību uz ielas, blakus ielai, šķērsojot to un kā var pasargāt paši sevi.	Nostiprina iemaņas atšķirt labu rīcību no sliktas.

Attēls 2.4. 4

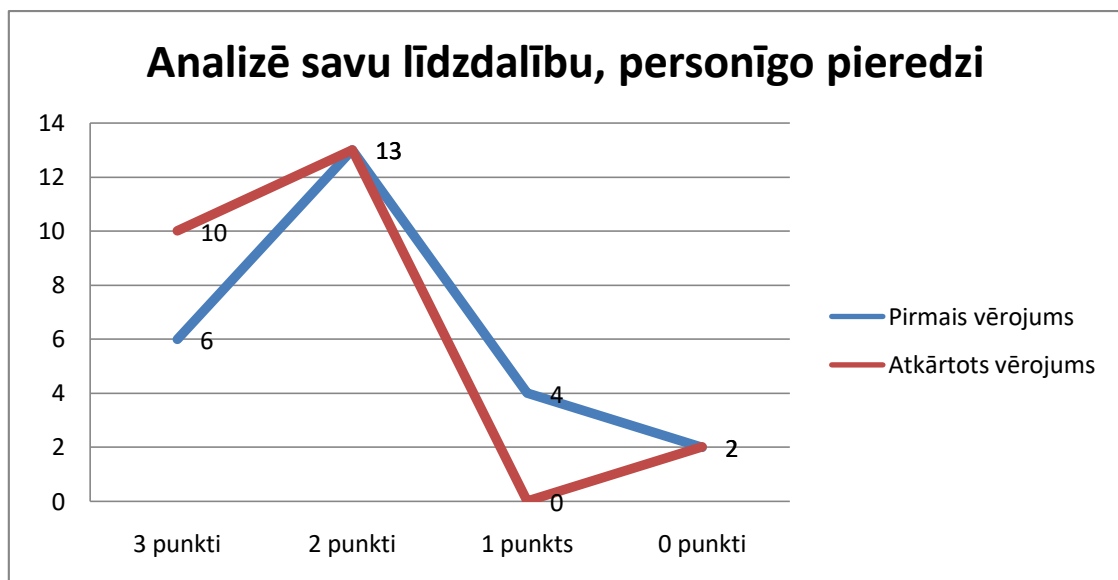
Stāstījumā atklāj attieksmi par stāstāmo tematu 3 punktus ieguvuši par 4 % vairāk bērnu; 2 punktus ieguva par 20 % vairāk bērnu, turpretī 1 punktu ieguvuši par 24 % mazāk bērnu. (skat. attēls 2.4.4)

Vienas rotaļnodarbības apraksts personīgās līdzdalības atspoguļojums stāstījumā, kas sekmē bērna personīgo rādītāju uzlabošanu, iegūstot augstāku punktu skaitu 5. kritērijā (skat. tabula 2.4.5)

Tabula 2.4. 5

Dienas rits	Skolotāja darbība	Piezīmes
Rīta aplis	Piedāvā bērniem izlozēt vienu grupas noteikumu tēmas nostiprināšanai un pastāstīt par to. Atbilstoši bērnu stāstījumam skolotāja uzdod jautājumus, lai izceltu personīgo līdzdalību. Vai tu ievēro ievēro izlozēto noteikumu? Kā tu to dari? Ja visi bērni to ievēros, kāds būs mūsu ieguvums grupā? Ja tu to neievērosi, kas var notikt? utml.	Palīdz saskatīt savā ikdienas darbībā personīgo līdzdalību un tās rezultātus un vai sekas, ja nepiedalās grupas noteikumu ievērošanā.
Darbs centros	Novērojums dabas centrā. Skolotāja piedāvā aplūkot grupas telpaugus, kurus bērni aplej divas reizes nedēļā, atnākot no brīvdienām un aizejot brīvdienās.	Ar novērojuma palīdzību saskata savas līdzdalības rezultātu.

	Ir parādījušies pumpuri un drīz tie plauks. Turpretī blakus stāv vāze ar grieztiem ziediem, kuri pēc brīvdienām, kuru laikā netika mainīts ūdens ir nokāruši galvas. Ar attēlu palīdzību nostiprinam zieda dzīves ciklu. Ar dialoga palīdzību un novērojuma rezultātiem, skolotāja norādā un bērnu līdzdalības rezultātu.	Rūpējoties par grupas telpaugiem, tie sākuši plaukt.
Pastaiga	Piedāvā bērniem sakopt grupas laukumiņu. Salasīt nokritušos priežu zarus, sakārtot mantas un darbarīkus mājiņā, izslaucīt grupas nojumi. Lai sadalītos apakšgrupās bērni izlozē attēlu ar darbarīku- grābeklis (grābj un lasa zarus), slota (slauka nojumi), grīdas birste (kārtu mājiņu).	Praktiski darbojas vienota mērķa sasniegšanai.
Pēcpusdienas cēliens	Refleksija. Diskusijas veidā par dienas gaitā padarīto. Īpaša uzmanība pievērsta talkai grupas laukumiņā.	Līdzdalības rezultātu saskatīšana.

Attēls 2.4.5

Analizē savu līdzdalību, personīgo pieredzi 3 punktus ieguvuši par 16 % vairāk bērnu; 2 punktus ieguva nemainīgs bērnu skaits, turpretī 1 punktu ieguvuši par 16 % mazāk bērnu. (skat. attēls 2.4.5)

Secinājumi

Analizējot pedagogijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par bērnu runas pilnveidi kā arī empīriskā pētījuma gaitā novērojot bērnus, autore nonāk pie vairākiem secinājumiem.

1. Runas attīstība ir cieši saistīta ar visiem psihiskajiem procesiem (sajūtas, uztvere, atmiņa, domāšana). Sākotnēji bērns uztver runu. Tad atdarina skaņas sev apkārt kam seko arī pieaugušo runas atdarināšana. Ārējo faktoru ietekmē rodas vēlme izteikt savas domas, sazināties ar apkārtējiem. Visbeidzot, pēc saņemtā parauga, bērns pakāpeniski apgūst runasprasmi.
2. Veiksmīgai runas attīstībai liela nozīme ir runas videi. Sākotnēji cik labvēlīga ir runas vide ģimenē un tikai tad cik kvalitatīvi tiek veidota mākslīgā runas vide pirmsskolas izglītības iestādē.
3. 4-5 gadu vecumā bērnam runas prasme ir pietiekami attīstīta un ir apgūtas iemaņas par skaņu, vārdu un vārdu savienojumu. Tāpēc ir īstais laiks, apvienojot zināmās iemaņas, pilnveidot stāstītprasmi.
4. Stāstījumā (monologā) bērns ne tikai demonstrē savas runasprasmes, bet arī pilnveido prasmi atklāt savu personīgo attieksmi par stāstāmo tēmu.
5. Lai sekmētu bērnu vēlmi runāt, liela nozīme ir stāstījuma tēmai, vienaudžu un pieaugušo attieksmei pret stāstītāju.
6. Bērna stāstījums kļūst jēgpilns, ja bērns stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto, ja ir radusies pašpieredze par stāstāmo tēmu.
7. 4-5 gadu vecumā runa pilnveidojas saziņā ar vienaudžiem. Bērni savā starpā dalās iegūtā pašpieredzē, tāpēc tieši pašpieredzes stāsti ir aktuāli izvēlētajā vecumposmā kā veids caur kuru pilnveidot stāstītprasmi.
8. Iesaistot bērnus pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā, bērniem rodas pašpieredze caur kuru pirmsskolā var sekmēt pašpieredzes stāstījumu veidošanu.
9. Pilsoniskā līdzdalība pirmsskolā ir aktuāla, jo balstoties uz jauno kompetenču pieeju pirmsskolas izglītības mācību procesā, tā ir caurviju prasme, kuru nepieciešams sekmēt īstenojot jaunās kompetences.
10. Monologrunas pilnveidē liela nozīme ir pedagoga sadarbībai ar vecākiem.
11. Vecāku iesaistīšana pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā sekmē bērnu ieinteresētību notiekošajā, atspoguļo personīgo nozīmi un palīdz atklāt personīgo attieksmi.

12. Tā kā bērns ir pieaugušo atdarinātājs, iesaistot bērnus pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā, vecāku un skolotāju uzdevums ir rādīt pozitīvu piemēru, ar savu darbību un runu.

13. Izvirzīto kritēriju uzlabošanai svarīgi ir ievērot sistemātiskumu, pilnveidot kritēriju visās dienas aktivitātēs.

14. Svarīgi uzlabot kritērijus pakāpeniski, atbilstoši bērnu individuālajām spējām. Ja iegūts vērtējums 1 vai 2 punkti, mērķis ir to uzlabot par vienu vienību uz augšu, nevis uzreiz sasniegt maksimālo rezultātu. Tikai pakāpenisks uzlabojums uzrāda pozitīvu izaugsmi.

15. Pētījuma gaitā ir apstiprinājusies pētījuma hipotēze.

- Bērns ir atvērts stāstījumam izjūtot uzmanību no klausītājiem un saņemot uzmundrinājumu no pedagoga un vienaudžiem.
- Bērns stāstījumu veido brīvi, ja par stāstāmo tematu ir izveidojusies pašpieredze un notikusi personīgā līdzdalība.
- Bērns stāstījumā atspoguļo savu attieksmi un atklāj interesi par tēmu, ja tā ir bijusi personīgi nozīmīga bērnam un atbilstoša bērna vecumposmam.

16. Pētījuma gaitā iegūtie rezultāti. Izvirzīto kritēriju iegūto punktu 3 un 4 palielinājums un punktu 2, 1 un 0 samazinājums, pilnveidojoties bērnu prasmēm katrā kritērijā. Atspoguļots izaugsmes uzlabojums.

- Bērna stāstītprasmes raksturojums, valodas lietojuma pieredze - uzlabojums 11%
- Prasme veidot gramatiski precīzus teikumus - uzlabojums 29 %
- Loģiska stāstījuma secība- uzlabojums 25 %
- Stāstījumā atklāj attieksmi par stāstāmo tēmu - uzlabojums 21 %
- Analizē savu līdzdalību, personīgo pieredzi - uzlabojums 14 %

Priekšlikumi

Empīriskā pētījuma gaitā novērojot bērnu stāstītprasmes pilnveidošanu autore secina, ka esošie problēmas risinājumi ir veiksmīgi. Tos realizējot ir acīmredzama bērnu stāstītprasmes izaugsme.

4-5 gadu vecumā monologrunas pilnveidei pilsoniskās līdzdalības īstenošanas procesā autore pedagogiem iesaka darbā ar bērniem pievērst uzmanību sekojošiem priekšlikumiem.

1. Pedagoga uzdevums ir radīt atbilstošu tematam runas vidi. (runājošās sienas, iesaistīt bērnus to radīšanas darbībā)
2. Pedagogam svarīgi ar savu rīcību, darbību un runu rādīt pozitīvu piemēru.
3. Svarīga ir pedagoga sadarbība ar vecākiem, iesaistot tos kopīgās aktivitātēs.
4. Pedagogam svarīgi ir radīt labvēlīgu runas gaisotni stāstījuma veidošanas procesā. Uzmundrināt, iedrošināt, ieinteresēt pārējos klausītājus.
5. Svarīgi ir ievērot individuālo pieeju katram bērnam.
6. Izstrādājot rotaļnodarbību svarīgi, lai pilnveidojamais kritērijs atspoguļojas visās dienas aktivitātes.
7. Pedagogam ir svarīga sava darba plānošana, veiksmīgu rezultātu sasniegšanai.
8. Svarīgi rotaļnodarbību noslēgt ar refleksiju. Tikai atceroties dienas notikumus, tiek nostiprinātas iegūtās zināšanas.
9. Liela nozīme ir informēt vecākus par apgūstāmo tēmu. Veidot runājošas sienas vecākiem, sniegt informāciju izmantojot "watsapp" grupu, vai informēt individuāli.
10. Ikvienam pedagogam nepieciešama izpratne un zināšanas par būtisko vecumposma psiholoģijas jautājumos.
11. Pedagogam ir jābūt pārliecinātam par sevi un piedāvātājām darbībām.
12. Jāuzklausā bērns, nedrīkst uzspiest bērnam savus uzskatus. Bērna atspoguļotā attieksme var atšķirties no pedagoga paredzētā rezultāta.
13. Pedagogam jāveicina sadarbība starp vienaudžiem. Tieši savā starpā veidojas pieredzes stāsti, kuros atklājas līdzdalība un attieksme.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Anspoka, Z. (2008). *Latviešu valodas didaktika 1-4 klasei*. Rīga: Raka
2. Anspoka, Z., Irbe, I., Liepiņa, D., Miesniece, A. *Mācības bilingvāli un latviešu valodā*. Rīga
3. Apsalons, E. (2013). *Komunikācijas kompetence kā saprasties un veidot attiecības*. Rīga: Zvaigzne ABC
4. Batņa, V. (2007). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: Raka
5. Brodin J., Renbland K. (2019). *Improvement of preschool childrens speech and language skills*. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03004430.2018.1564917>
6. Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014). *Bērnu komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga: Raka
7. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga izdevniecība
8. Irbe, A., Lindenberga, S. (2017). *Bērns runāt mācās ģimenē*. Rīga: Raka
9. Kalniņa, V., Skrube, D. (1983). *Pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstīšanas metodika*. Rīga: Zvaigzne
10. Kļaviņa, S. (2008). *Latviešu valodas pētnieki*. Rīga: Raka
11. Markus, D. (2003). *Bērna valoda: no pirmā kļiedziņa līdz pasakai*. Rīga: Rasa ABC
12. Miķelsone, L., Ozols, R. (2018). *Atbalsta materiāli pilsoniskās audzināšanas un pilsoniskās līdzdalības sekmēšanai*. Rīga: Sadarbībā ar valsts izglītības satura centru, Vitae un Latvijas skolas soma. Pieejams: <https://ljp.lv/atbalsta-materiali-pilsoniskas-audzinasanas-un-pilsoniskas-lidzdalibas-sekmesanai>
13. Miltiņa, I. (2008). *Skolotāja logopēda darba māpe*. Rīga: Raka
14. Miltiņa, I., Skribanovska, Z. (2020). *Saistītās runas sekmēšana*. Rīga: Raka
15. Ministru kabineta noteikumi Nr. 716 (2018).
16. MK noteikumi Nr. 716 *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem*. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>
17. Prudņikova, I. (2004). *Montesori pedagoģija ikdienā*. Rīga: Raka
18. Skola2030. *Pirmsskolas mācību programma*. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/materials/D94tbasDR8wfsgapbtPhFQ>
19. Vigotskis, L. (2002). *Domāšana un runa*. Rīga: Eve
20. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: Raka
21. Žukovs, L. (1997). *Ievads pedagoģijā*. Rīga: Raka
22. Žukovs, L. (1999). *Pedagoģijas vēsture*. Rīga: Raka
23. Алферов, А. Д. (2000). *Психология развития школьника*. Ростов- на- дону: Феникс
24. Глухов, В. П. (2002). *Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим речевым недоразвитием*. Москва: Аркти
25. Яшина, В. И., Алексеева, М. М. (2013). *Теория и методика развития речи детей*. Москва: Академия